

**ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΚΥΡΑ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

Zia-Ur Rahman Cad. 9-11, 06700 G.O.P. Ankara
Τηλ. +90 312 4278307-8
E-mail: ecocom-ankara@mfa.gr

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΑΓΚΥΡΑ, ΜΑΙΟΣ 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΤΟΥΡΚΙΑ - ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	3
1. Στοιχεία Γεωγραφίας	3
2. Πληθυσμός	3
3. Πολίτευμα	4
4. Εξωτερικές Οικονομικές σχέσεις	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	6
1. Γενικά στοιχεία	6
2. Οικονομικοί Δείκτες	7
2.1 Αξιολογήσεις της τουρκικής οικονομίας από διεθνείς οίκους	7
2.2 Πρόσφατες Μακροοικονομικές Εξελίξεις	7
2.3 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	9
2.4 Πληθωρισμός	9
2.5 Αγορά εργασίας	10
2.6 Εξωτερικό Εμπόριο	11
2.7 Επενδύσεις	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	19
1. Γεωργία-Αγροτική παραγωγή	19
2. Βιομηχανία-Βιομηχανική παραγωγή	19
3. Τουρισμός	21
4. Κατασκευαστικός και Κτηματομεσιτικός Τομέας	24
5. Ενέργεια - ΑΠΕ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	28
1. Προσέγγιση της αγοράς	28
2. Φορολογία	28
3. Τελωνειακή Νομοθεσία	29
4. Επενδυτικά κίνητρα	30
5. Τραπεζικός Τομέας	30
6. Υποδομές-Μεταφορές	31
7. Ρυθμιστικές και εποπτικές αρχές	355
8. Ειδικά Θέματα Οικονομικού & Εμπορικού Χαρακτήρα	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ	39
1. Διμερές Εμπόριο	39
2. Προκλήσεις και Προοπτικές Εξαγωγών συγκεκριμένων Προϊόντων	43
3. Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις (Επενδύσεις)	46
4. Διμερείς Τουριστικές ροές	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ: Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ	49
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΗ	50

1. Στοιχεία Γεωγραφίας

Η Τουρκία έχει έκταση **780.580 τ.χλμ.**. Συνορεύει με την Αρμενία με μήκος συνόρων 268 χλμ., Αζερμπαϊτζάν 9 χλμ., Βουλγαρία 240 χλμ., Γεωργία 252 χλμ., Ελλάδα 206 χλμ., Ιράν 499 χλμ., Ιράκ 331 χλμ., Συρία 822 χλμ.. Η ακτογραμμή ανέρχεται σε 7.200 χλμ.. Το έδαφος της χώρας είναι κυρίως ορεινό, με υψηλό κεντρικό υψίπεδο (Ανατολία) και περιλαμβάνει στενή παράκτια πεδιάδα.

Η Τουρκία διαιρείται γεωγραφικά σε επτά περιφέρειες. Αυτές είναι η περιφέρεια Αιγαίου και η περιφέρεια Μαρμαρά στα δυτικά, η περιφέρεια Μαύρης Θάλασσας στα βόρεια η περιφέρεια της Μεσογείου στα νότια, η Κεντρική Ανατολία στο κεντρικό τμήμα της Τουρκίας, η Ανατολική Ανατολία και η Νοτιοανατολική Ανατολία στα ανατολικά. Η μεγαλύτερη γεωγραφική περιφέρεια σε έκταση είναι της Ανατολικής Ανατολίας με έκταση 171.000 Km², ενώ η μεγαλύτερη σε πληθυσμό είναι η περιφέρεια του Μαρμαρά. Οι περιοχές αυτές ορίστηκαν στο πρώτο γεωγραφικό συνέδριο που έγινε στην Άγκυρα το 1941.

2. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Τουρκίας, σύμφωνα με το τουρκικό Στατιστικό Ινστιτούτο (ΤΥΙΚ), το 2022, ανήλθε σε 85,3 εκατ. έναντι 84,68 εκατ. το 2021. Ο ρυθμός αύξησης μειώθηκε σε 7,1‰ σε σχέση με αύξηση 12,7‰ το 2021 (2020: 5,5‰, 2019: 13,9‰).

- Το 93,4% του πληθυσμού ζει σε αστικά κέντρα.
- Η μέση ηλικία αυξήθηκε σε 33,5 έτη έναντι 33,1 το 2021 και 32,7 έτη το 2020.
- Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών ανέρχεται σε 68,1% του συνόλου (2021: 67,9%) ενώ αυτό των παιδιών (0-14 έτη) μειώθηκε σε 22% (2021:22,4%).
- Ο πληθυσμός της Τουρκίας ηλικίας 65 ετών και άνω αυξήθηκε κατά 22,6% σε 5 χρόνια και έφτασε τα 8,45 εκατ. το 2022, σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία της χώρας, με ποσοστό, το 2022, 9,9% στο συνολικό πληθυσμό.
- Οι περιοχές με τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση είναι της Κωνσταντινούπολης (15,9 εκατ.), της Άγκυρας (5,78 εκατ.), Σμύρνης (4,46 εκατ.), Προύσας (3,19 εκατ.) και Αττάλειας (2,68 εκατ.)

Ως προς τις εθνοτικές ομάδες, 70-75% του πληθυσμού υπολογίζεται ότι είναι τουρκικής καταγωγής, 19% Κουρδικής και 7-12% άλλες μειονότητες (Πηγή: CIA the World Factbook).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες (United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR), η χώρα φιλοξενεί 4,1 εκατ. από τους οποίους 3,6 εκατ. είναι Σύριοι εκτοπισμένοι.

3. Πολίτευμα

Το πολίτευμα της χώρας είναι Προεδρική δημοκρατία βασισμένη στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών.

Κατά το Δείκτη Μέτρησης της Διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας (Corruption Perceptions Index), Το 2022, η Τουρκία κατετάγη στην 101η θέση μεταξύ 180 χωρών ως προς την αντιληπτή διαφθορά του δημόσιου τομέα (2021: 96^η), λαμβάνοντας την ίδια βαθμολογία με τις: Αλβανία, Εκουαδόρ, Περού, Παναμά, Σερβία, Καζακστάν, Σρι Λάνκα και Ταυλάνδη.

Από το 2021 παραμένει στον «γκρίζο κατάλογο» της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (Financial Action Task Force – FATF), υποκείμενη σε ενδεδειγμένο έλεγχο αναφορικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, το ξέπλυμα χρήματος και τη θεσμική διαφθορά.

4. Εξωτερικές Οικονομικές σχέσεις

4.1 Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Τουρκία έχει ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για πλήρη ένταξη με την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2005, όντας συνδεδεμένο μέλος με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα από το 1963 και έχοντας προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Τελωνειακή Ένωση το 1995. Η Τελωνειακή Ένωση Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1996, οδήγησε σε εκτεταμένη κατάργηση των δασμών βιομηχανικών προϊόντων και αποτελεί τον πυλώνα της εμπορικής πολιτικής της χώρας.

Η χώρα έχει σταδιακά ανοίξει τις αγορές της μέσω οικονομικών μεταρρυθμίσεων και ιδιωτικοποίησης βιομηχανιών που ανήκαν στο δημόσιο, μειώνοντας τους κυβερνητικούς ελέγχους στο εξωτερικό εμπόριο και τις επενδύσεις και διευρύνοντας το άνοιγμα πολλών τομέων στην ιδιωτική και ξένη συμμετοχή. Σύμφωνα με μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας το 2016, η οποία εξετάζει την λειτουργία της Συμφωνίας Τελωνειακής Σύνδεσης με την Τουρκία, τα σχετικά οφέλη και γνωρίσματα είναι, επιγραμματικά, τα ακόλουθα:

- Η Τελωνειακή Ένωση επέφερε μεγαλύτερα οφέλη από όσο θα είχε επιφέρει μια Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου καθώς η τελευταία περιλαμβάνει ρυθμίσεις αναφορικά με την προέλευση των προϊόντων (rules of origin).
- Η διεύρυνση της Συμφωνίας και στα Αγροτικά προϊόντα θα ήταν ωφέλιμη και για τις δυο πλευρές.
- Η συμπερίληψη των Υπηρεσιών στην Τελωνειακή Ένωση θα είχε ως αποτέλεσμα την τόνωση του εμπορίου.
- Το ρυθμιστικό πλαίσιο για τις Δημόσιες Προμήθειες στην Τουρκία είναι ευθυγραμμισμένο με το ευρωπαϊκό κεκτημένο αλλά παραμένουν κάποιοι περιορισμοί σε σχέση με τον ξένο ανταγωνισμό.

- Για τις Συμφωνίες Ελευθέρου Εμπορίου που διαπραγματεύεται η ΕΕ, θα πρέπει να επισημοποιηθούν παράλληλες διαπραγματεύσεις και για την Τουρκία.
- Απαιτείται ένας επίσημος μηχανισμός που θα διασφαλίζει τη διαφάνεια όσον αφορά τη μεταφορά του ευρωπαϊκού κεκτημένου στην Τουρκία
- Η εφαρμογή ενός λειτουργικού μηχανισμού Επίλυσης Διαφορών θα βοηθούσε στον περιορισμό των εμπορικών διαφορών.
- Ο περιορισμός άλλων δαπανών που προκύπτουν από το εμπόριο (πχ άδειες διέλευσης οδικών μεταφορών) θα συνέβαλε στη συνεχή ανάπτυξη του εμπορίου.

Επικαιροποίηση και επέκταση της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης αποτελεί στόχο και των δύο πλευρών. Εντούτοις, όμως, οι σχετικές διαδικασίες δεν αναμένεται να ξεκινήσουν σύντομα λόγω πολιτικών προβλημάτων.

Παράλληλα, τα τελευταία έτη η Τουρκία προχωρά συστηματικά στη σύναψη Συμφωνιών Ελευθέρου Εμπορίου (FTAs) με τρίτες χώρες, κατάλογος των οποίων διατίθεται στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements>

4.2 Συμμετοχή χώρας σε διεθνείς οργανισμούς

Η Τουρκία είναι μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΝΑΤΟ, του ΟΟΣΑ, του ΟΑΣΕ και του G-20 των μεγαλύτερων οικονομιών. Είναι επίσης δραστήριο μέλος του Συμβουλίου Συνεργασίας Τουρκόφωνων Κρατών (ιδρύθηκε το 2009), της Διεθνούς Οργάνωσης Τουρκικού Πολιτισμού (ιδρύθηκε το 1993), του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας (ιδρύθηκε το 1995).

1. Γενικά στοιχεία:

- Κατατάσσεται 19^η, κατά μέγεθος, οικονομία διεθνώς και 33^η στη διευκόλυνση ανάπτυξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (στοιχεία: World Bank)
- Συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ που αναπτύχθηκαν ταχύτατα κατά την 20ετία 2000-2021, σημειώνοντας μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης κατά κεφαλή εισοδήματος 6% (Έκθεση ΟΟΣΑ, 2022, κατά τρέχουσες τιμές και αγοραστική δύναμη)

Η Τουρκία είναι μέλος των G20 και ΟΟΣΑ. Έχει χαρακτηριστεί ως αναδυόμενη οικονομία από το ΔΝΤ (είναι μία από τις 7 αναδυόμενες χώρες) και σε διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς συγκαταλέγεται στις προσφάτως βιομηχανοποιημένες χώρες.

Συνοπτικά, τη 15ετία 2001-2016, οι προσπάθειες εξυγίανσης της οικονομίας και ο ευνοϊκός διεθνής οικονομικός συνθήκες, οδήγησαν σε εντυπωσιακή άνοδο του ΑΕΠ. Η βελτίωση της τουρκικής οικονομίας οφείλεται στην αποδοχή παρέμβασης από το ΔΝΤ και, κατά κύριο λόγο, στην Τελωνειακή Συμφωνία που υπέγραψε η χώρα με την Ε.Ε. το 1995 και ισχύει από 1-1-1996 και ιδιαίτερα στο κλίμα που δημιουργήθηκε με την έναρξη των διαπραγματεύσεων για προσχώρηση της χώρας στην Ε.Ε. το 2005 (σημειώνεται ότι οι διαπραγματεύσεις ένταξης στην Ε.Ε. έχουν παγώσει από το τέλος 2016), το οποίο συνέβαλε στην κατακόρυφη αύξηση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ).

Παράλληλα με τη Συμφωνία Τ.Ε. καθοριστικά συνέβαλαν στην αναπτυξιακή πορεία, οι διαρθρωτικές αλλαγές που θεσπίστηκαν στην οικονομία, η ισχυροποίηση του τραπεζικού τομέα, η ύπαρξη της μεγάλης εσωτερικής αγοράς 80 εκατομμυρίων καταναλωτών, η ενίσχυση του βιομηχανικού τομέα και ειδικά των τομέων κατασκευής οχημάτων και ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού και των κατασκευών, η παροχή σημαντικών φορολογικών και άλλων κινήτρων προσέλκυσης ξένων επενδύσεων, καθώς και η εξωστρέφεια που επεδείχθη με την αναζήτηση νέων αγορών για την ενίσχυση και την επέκταση των εξαγωγών σε χώρες της Μέσης Ανατολής, Αφρικής και Ασίας.

Η χώρα παραμένει ελκυστικός προορισμός για ξένους επενδυτές λόγω των ευνοϊκών δημογραφικών στοιχείων, της βιομηχανικής βάσης, του μορφωμένου αλλά χαμηλού κόστους εργατικού δυναμικού, της εγγύτητας στις αγορές και της πρόσβασης στην Ε.Ε. μέσω της Τελωνειακής Ένωσης. Οι προσπάθειες για την ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης – στην κατεύθυνση μετάβασης σε «πράσινη» οικονομία– στο ρυθμιστικό πλαίσιο, συμβάλλουν, ομοίως.

Ωστόσο τα τρωτά σημεία της τουρκικής οικονομίας παραμένουν, αναδυόμενα έντονα το 2022: η εξάρτηση από τις εισροές ξένων κεφαλαίων για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους (δημόσιου και ιδιωτικού), το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο -παρά τις σημαντικές προσπάθειες για τη βελτίωσή του τα τελευταία χρόνια, τα χαμηλά επίπεδα κατανάλωσης, τα

χαμηλά συναλλαγματικά αποθέματα, και οι περιορισμένες επενδύσεις σε Έρευνα και Τεχνολογία (0,80% περίπου του ΑΕΠ με προεξάρχοντες κλάδους την άμυνα, την αυτοκινητοβιομηχανία και τις τηλεπικοινωνίες).

Οι νομισματικές πολιτικές και οι υψηλές τιμές των βασικών εμπορευμάτων έχουν συμβάλει στην αύξηση του πληθωρισμού, στις αυξανόμενες εξωτερικές ανισορροπίες και στις χρηματοπιστωτικές υποχρεώσεις, εξελίξεις που μειώνουν την ανθεκτικότητα της οικονομίας σε κραδασμούς, παρά το γεγονός ότι ανέκαμψε ταχέως από την πανδημία του COVID-19.

Τα προαναφερόμενα σε συνδυασμό με την πολιτική κατάσταση στη χώρα και τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή (πόλεμος στην Ουκρανία) προκαλούν κλίμα αβεβαιότητας και περαιτέρω αυξάνουν τον πολιτικό κίνδυνο για τους δυνητικούς επενδυτές.

2. Οικονομικοί Δείκτες

Έτος	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ρυθμός Αύξησης του ΑΕΠ %	2,9	7,4	2,6	0,9	1,9	11,4	5,6
ΑΕΠ (δισεκ.\$) *	869,69	858,99	778,47	761,00	719,95	816	905
Κατά κεφαλή ΑΕΠ (\$)	10.964	10.696	9.793	9.208	8.597	9.592	10.655
Ανεργία % (μέσος όρος)	10,9	10,09	11	13,7	13,1	12,0	10,4
Πληθωρισμός (% , τέλος έτους)	8,5	11,9	20,3	11,84	14,6	36,1	64,3
ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ							
Εξαγωγές (δισεκ.\$)	142,5	157,0	167,9	171,5	169,5	225,0	254
Εισαγωγές (δισεκ.\$)	198,6	233,8	223,0	202,7	219,4	271,4	363
Εμπορικό Ισοζύγιο (δισεκ.\$)	-56,07	-76,78	-41,86	-31,17	-49,9	-46,2	-109
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλ. (δισεκ.\$)	-27,04	-40,87	-21,74	5,3	-35,8	-13,9	-48,7
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλ./ΑΕΠ (%)	3,11	4,76	2,79	0,70	5,0	1,7	5,6
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ							
Ισοζ. Προϋπ. Γεν. Κυβέρν./ΑΕΠ (%)	-1,3	-2,8	-2,9	-4,4	-3,5	-2,8	-3,4
Δημόσιο Χρέος/ΑΕΠ (%)	27,9	27,9	30,1	32,6	39,7	41,8	34,8
ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΛΙΡΑΣ							
\$/ΤΛ (τέλος έτους)	3,53	3,81	5,26	5,95	7,43	13,29	18,7

* Η απόκλιση του ΑΕΠ σε δολ. οφείλεται στην υποτίμηση της τουρκικής λίρας
Πηγή: Τουρκικό Υπουργείο Οικονομικών /Τ/Κεντρική Τράπεζα

2.1 Αξιολογήσεις της τ/Οικονομίας από Διεθνείς Εταιρείες

Η οικονομία της χώρας έχει απωλέσει την αξιολόγηση επενδυτικής βαθμίδας και από τις τρεις μεγαλύτερες διεθνείς εταιρείες πιστοληπτικής αξιολόγησης (Moody's, S&P και Fitch).

2.2. Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Βάσει των στοιχείων του τουρκικού Στατιστικού Ινστιτούτου (TUIK), το 2022, το ΑΕΠ της Τουρκίας παρουσίασε αύξηση 5,6% έναντι 11% το 2021 (έτος βάσης 2009=100), ανερχόμενο

σε \$905 δισ. δολάρια Η.Π.Α. (η χώρα, εν μέσω πανδημίας, είχε σημειώσει τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης μεταξύ των χωρών G20, προηγούμενη της Ινδίας και της Κίνας).

Σημαντικότεροι συντελεστές στην ανωτέρω θετική εξέλιξη είναι: χρηματοοικονομικός /ασφαλιστικός κλάδος (+21,8%), υπηρεσίες (+27,4%), τηλεπικοινωνίες (8,7%), βιομηχανία (3,3%), μεταποίηση (17,2%), κτηματομεσιτικές δραστηριότητες (4,3%) και αγροτικός τομέας (0,6%). Αρνητικό δείκτη παρουσίασε μόνο ο κλάδος των κατασκευών (-8,4%).

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν 9,1% και οι εισαγωγές 7,9%.

Οι καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών αυξήθηκαν 19,7% (κατεχοχήν μοχλός ανάπτυξης συμμετείχε στο ΑΕΠ 57,5%), οι δαπάνες κατανάλωσης του δημοσίου 4,9% και οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2,9%.

Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανήλθε σε \$10.655 δολάρια περίπου (τρέχουσες τιμές 2022), ενώ σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat έτους 2020, 11,7% περίπου των Τούρκων κινδυνεύει από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό.

Η ανάπτυξη της Τουρκίας, το 2022, βασίστηκε σε δύο παράγοντες: στις εξαγωγές, κυρίως προς την ευρωπαϊκή αγορά, η οποία είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος (40% των τ/εξαγωγών περίπου κατευθύνεται στην Ε.Ε.) και στην αύξηση των δαπανών διαρκών καταναλωτικών αγαθών σε ένα πληθωριστικό περιβάλλον με αρνητικά πραγματικά επιτόκια (τα νοικοκυριά προχώρησαν σε αυξημένες δαπάνες, προκειμένου να προστατεύσουν την αξία των αποταμιεύσεων) και οξεία κρίση κόστους διαβίωσης.

Σημειώνουμε ότι παρά τις προκλήσεις των κυβερνητικών πολιτικών, τις διεθνείς πληθωριστικές πιέσεις και τον πόλεμο στην Ουκρανία, ο τ/ιδιωτικός τομέας έδειξε ανθεκτικότητα και ικανότητα προσαρμογής ειδικά στο πλαίσιο της μετατόπισης των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού. Όμως συνεκτιμώντας τις επερχόμενες εκλογές το 2023, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, η οικονομία θα δοκιμαστεί περαιτέρω εν μέσω προκλητικών και αβέβαιων συνθηκών και περιστάσεων. Η χώρα πρέπει να επικεντρωθεί στη βελτίωση της θέσης της στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα και να εξασφαλίσει βιώσιμη ανάπτυξη. Η συνέχιση της ανάπτυξης της Τουρκίας είναι σημαντική για τη συνέχιση της σταθερότητας στη γεωγραφία της.

Το φθινόπωρο 2021, η Τ/Κυβέρνηση επισημοποίησε την υιοθέτηση **νέου οικονομικού μοντέλου**, το οποίο, όπως δήλωσε ο Τ/Πρόεδρος, κ. Recep Tayyip Erdoğan, δεν έχει πολιτική υψηλών επιτοκίων υποστηρίζει τις επενδύσεις, την απασχόληση, την παραγωγή και τις εξαγωγές. Προς στήριξη της αμφιλεγόμενης νέας πολιτικής και την προστασία των καταθέσεων υιοθετήθηκαν μεταξύ άλλων λογαριασμοί εγγυημένης λίρας έναντι των συναλλαγματικών διακυμάνσεων (σύστημα προστασίας καταθέσεων σε λίρες έναντι συναλλαγματικών ισοτιμιών ΚΚΜ).

Στον τομέα των επενδύσεων, οι διαδοχικές αλλαγές προσώπων στο οικονομικό επιτελείο και ιδιαίτερα των Διοικητών της Κεντρικής Τράπεζας πυροδοτούν έλλειμμα εμπιστοσύνης, το οποίο ανατρέπει την ομαλότητα και αποκατάσταση των επενδυτικών εισροών στην οικονομία.

Η αποκατάσταση της ανεξαρτησίας της Κεντρικής Τράπεζας, η προτεραιοποίηση της διασφάλισης της σταθερότητας των τιμών και η ευθυγράμμιση των επιτοκίων με την πραγματικότητα της αγοράς κρίνονται πλέον ως αναπόδραστες αποφάσεις.

Το 2022, το **έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών** επιδεινώθηκε σημαντικά ανερχόμενο σε \$48,7 δισεκ. δολάρια περίπου (το υψηλότερο που έχει καταγραφεί από το 2018 - αντιστοιχεί σε 5,35% του ΑΕΠ). Το έλλειμμα χρηματοδοτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από εισροές ξένου νομίσματος άγνωστης προέλευσης, (καταχωρίσεις της Κεντρικής Τράπεζας ως παραλείψεις και καθαρά σφάλματα), υπογραμμίζοντας πόσο έντονη έχει καταστεί η ανάγκη της Τουρκίας για ξένες επενδύσεις. Εν προκειμένω, σημειώνουμε ότι τα έσοδα από τον τουρισμό ύψους \$46,3 δισεκ. δολαρίων, κάλυψαν κατά 46,3% το εμπορικό έλλειμμα ιδίου έτους το οποίο ανήλθε σε \$109,54 δισεκ. δολάρια.

Το **δημοσιονομικό έλλειμμα** ανήλθε σε σχεδόν 2% του ΑΕΠ πέρυσι, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, και προβλέπεται να επεκταθεί σε 3,7% το 2023.

Η δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να επεκταθεί προκειμένου να στηρίξει την οικονομία, κυρίως με επενδύσεις σε υποδομές.

Εν γένει, βάσει των εξελίξεων το μείγμα πολιτικών οδηγείται στη χαλάρωση των δημοσιονομικών μέτρων (υπάρχουν περιθώρια) και αυστηρό σχεδιασμό της νομισματικής πολιτικής.

1.2 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) -Σύνθεση

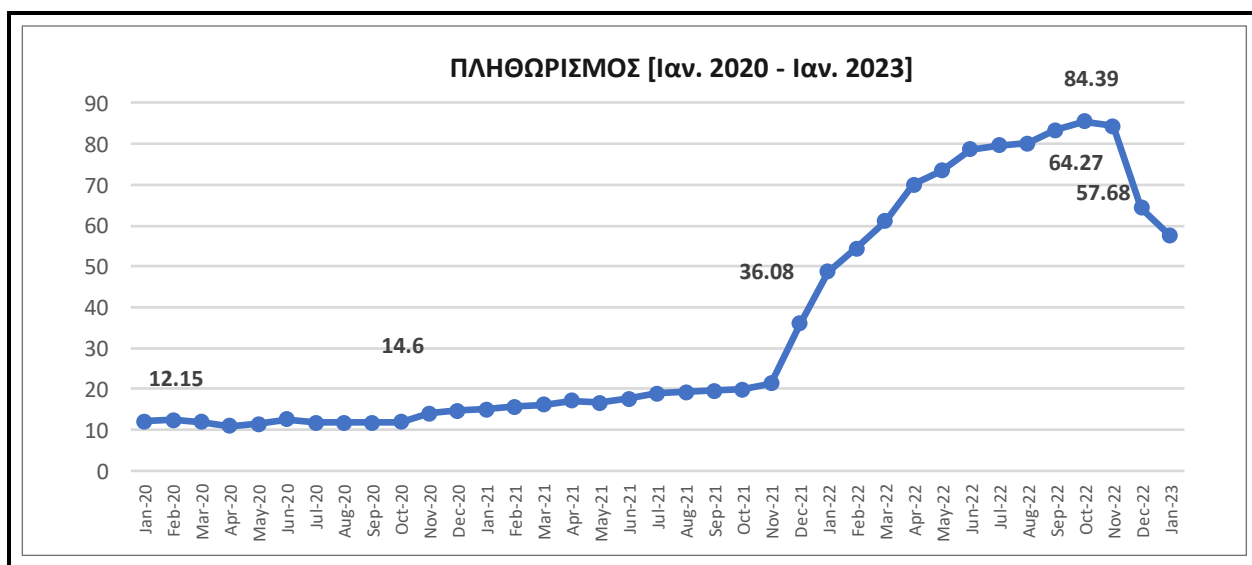
Το ΑΕΠ της Τουρκίας, το 2022, ανήλθε σε \$905 δισ. δολάρια Η.Π.Α.. Αναλυόμενο ανά τομέα, οι υπηρεσίες, αντιπροσώπευσαν 26,4%, η βιομηχανική παραγωγή 27,4% και ακολουθούν η μεταποίηση 22,4%, οι κατασκευές 4,8% και η γεωργία 5,9%.

1.3 Πληθωρισμός

Στο τέλος 2022, ο δείκτης τιμών καταναλωτή διαμορφώθηκε σε 64% έναντι 36,1% το 2021, εξέλιξη οφειλόμενη σε μεγάλο βαθμό στην ευνοϊκή επίδραση του αποτελέσματος βάσης (η υψηλότερη τιμή του δείκτη σημειώθηκε τον Οκτώβριο 2022: 86% περίπου), δεδομένου ότι οι πολιτικές επιλογές που δίνουν προτεραιότητα στην οικονομική ανάπτυξη και το φθινό δανεισμό επιβαρύνουν τη λίρα και τη σταθερότητα των τιμών και η χαλάρωση του πληθωρισμού είναι πιο δύσκολο να επιτευχθεί στην Τουρκία. Κατά το υπό αναφορά έτος, η Κεντρική Τράπεζα προχώρησε στη μείωση του επιτοκίου αναφοράς κατά 500 μονάδες βάσης, από 14% σε 9% (τους τελευταίους 4 μήνες), υποδηλώνοντας ότι ο πληθωρισμός δεν είναι στο προσκήνιο.

Η διαφορά μεταξύ πληθωρισμού και επιτοκίου αναφοράς ανήλθε στις 55 μονάδες. Η Τουρκία συνεχίζει να τοποθετείται στην κορυφή μεταξύ των αναπτυσσομένων χωρών με το υψηλότερο αρνητικό πραγματικό επιτόκιο.

Πρόσθετος παράγων που συνέβαλε στην άνοδο του πληθωρισμού ήταν η αύξηση του ενεργειακού κόστους, διεθνώς, δεδομένου ότι οι ενεργειακές ανάγκες καλύπτονται σχεδόν εξολοκλήρου από εισαγωγές (το 2022 πραγματοποιήθηκαν εισαγωγές \$97 δισεκ. δολαρίων). Αν και η χώρα έχει διασφαλίσει την κάλυψη των αυξημένων αναγκών σε φυσικό αέριο και πετρέλαιο, η άνοδος των διεθνών τιμών ενέργειας το 2022, καθώς και η πτώση της λίρας κατά 27% (2021: -44%) έχουν συμπιέσει τις τιμές στο εσωτερικό (κατά δήλωση της εταιρείας διανομής φυσικού αερίου ΒΟΤΑΣ το κράτος εξακολουθεί να επιδοτεί τα νοικοκυριά σε ποσοστό άνω του 80% επί των τιμών του προϊόντος).

Ειδικότερα:

- Η άνοδος τιμών σε κατηγορίες με μεγάλη βαρύτητα στην τελική διαμόρφωση των πληθωριστικών τάσεων (μεταφορές, τρόφιμα, υπηρεσίες), γεγονός που ως ένα βαθμό οφείλεται στο υψηλό ενεργειακό κόστος, καθώς και στη διατάραξη των αλυσίδων εφοδιασμού (σημαντικές επιπτώσεις της πανδημίας και του πολέμου στην Ουκρανία).
- Η υψηλή υποτίμηση της τουρκικής λίρας έναντι ξένων νομισμάτων, γεγονός που συνέβαλλε στην αύξηση της τιμής προϊόντων που χρησιμοποιούν εισαγόμενες πρώτες ύλες ή/και ενδιάμεσα αγαθά.

1.4 Αγορά εργασίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του τ/Στατιστικού Ινστιτούτου, ο μέσος, διορθωμένος εποχιακά, δείκτης της ανεργίας το 2022 παρουσίασε μείωση 1,6% σε σχέση με το 2021 και ανήλθε σε ποσοστό 10,4% (2021: 12%, 2020: 13,1%, 2019: 13,5%).

Το ποσοστό ανεργίας υπολογίστηκε σε 8,9% για τους άνδρες, σε 13,4% για τις γυναίκες.

Το συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στους δυνάμενους να εργασθούν (διάκριση του τ/Στατιστικού Ινστιτούτου) το 2022 αυξήθηκε σε 53,1% έναντι προηγούμενου έτους 51,4% και, ανά φύλο, το ποσοστό συμμετοχής ήταν 71,4% για τους άνδρες και 35,1% για τις γυναίκες.

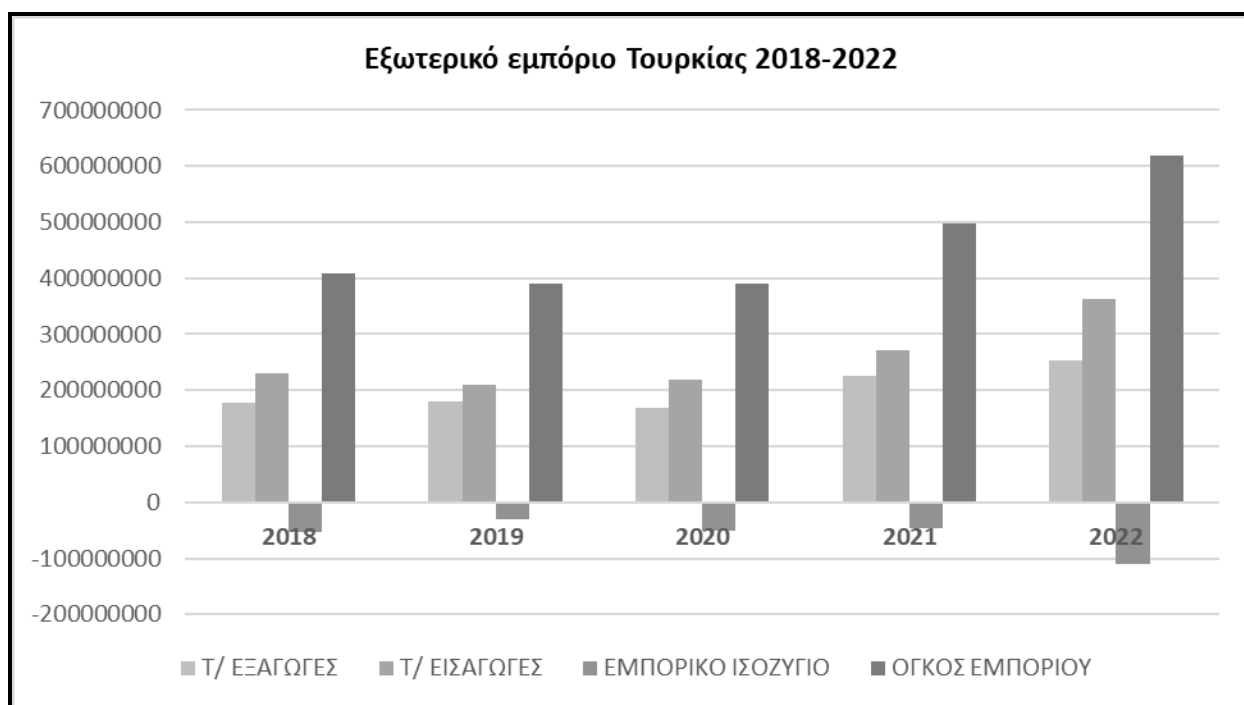
Η κατανομή των εργαζομένων -κατά παραγωγικό τομέα- ήταν 15,8% στη Γεωργία, 21,7% στη Μεταποίηση, 6% στις Κατασκευές και 56,5% στις Υπηρεσίες.

Ποσοστό άνω του 30% των εργαζομένων αμοίβονται με τον κατώτατο μισθό, ο οποίος από 1/1/2023 ανέρχεται σε \$455 δολάρια περίπου.

1.5 Εξωτερικό Εμπόριο

Σύμφωνα με στοιχεία του τουρκικού Στατιστικού Ινστιτούτου, οι τουρκικές **εισαγωγές**, το 2022 ανήλθαν σε \$363,7 δισεκ. δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 34% έναντι έτους 2021 (2021/2020: 20,5%). Οι τουρκικές **εξαγωγές** αυξήθηκαν κατά 13% περίπου (2021/2020: 29%), ανερχόμενες σε \$254,2 δισεκ. δολάρια. Το **εμπορικό έλλειμμα** της χώρας σημείωσε ραγδαία επιδείνωση κατά 137% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και ανήλθε σε \$109,5 δισεκ. δολάρια. Το 2021, σε ετήσια βάση, είχε παρουσιάσει βελτίωση 7,4%.

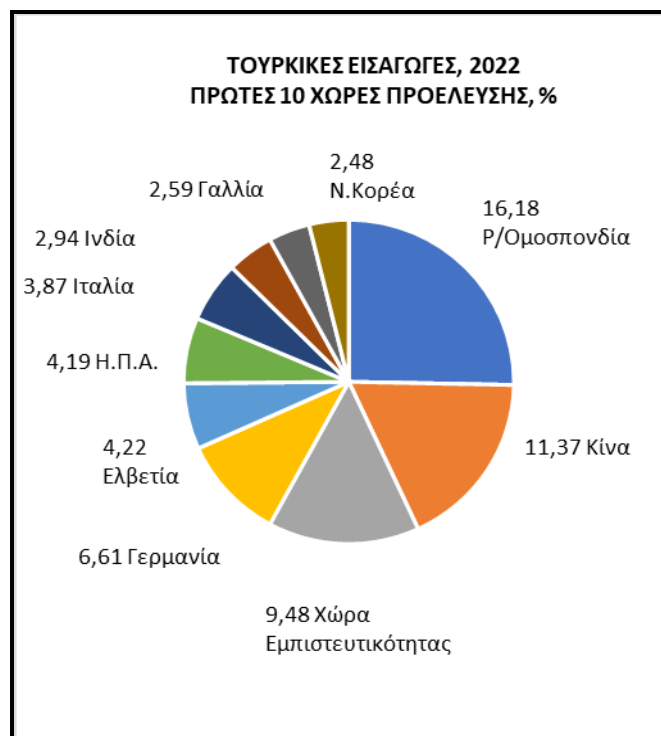
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΟΥΡΚΙΑΣ, 2018-2022 (Αξία σε ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΔΟΛΛΑΡΙΑ)						
	2018	2019	2020	2021	2022	% μεταβολή 2022/2021
Τ/ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	177.168.756	180.832.722	169.637.755	225.214.458	254.201.009	12,87
Τ/ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	231.152.483	210.345.203	219.516.807	271.425.553	363.708.915	34,00
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-53.983.727	-29.512.481	-49.879.052	-46.211.095	-109.507.906	136,97
ΟΓΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	408.321.239	391.177.925	389.154.562	496.640.011	617.909.924	24,42

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

Η σημαντικότερη **χώρα-προέλευσης των τ/εισαγωγών**, το 2022, ήταν η Ρωσική Ομοσπονδία η οποία υπερκέρασε την Κίνα στην τουρκική αγορά. Από τη Ρ/Ομοσπονδία πραγματοποιήθηκαν εισαγωγές αγαθών αξίας \$58,85 δισεκ. δολαρίων (2022/2021: 103,21%) έναντι εισαγωγών \$29 δισεκ. δολαρίων περίπου το 2021 (η Τουρκία δεν έχει προσχωρήσει στο καθεστώς των κυρώσεων) και από την Κίνα \$41,35 έναντι \$32,24 δισεκ. δολαρίων (2022/2021: 42,8%).

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΠΡΩΤΕΣ 10 ΧΩΡΕΣ (Αξία σε χιλιάδες δολ. ΗΠΑ \$)			
	2021	2022	% μεταβολή
Σύνολο	271.425.553	363.710.578	34,00
Ρ/Ομοσπονδ	28.959.361	58.848948	103,21
Κίνα	32.238.052	41.354707	42,80
Χώρα Εμπιστευτικότ	24.386.395	34.472.500	41,36
Γερμανία	21.726.305	24.033112	10,62
Ελβετία	3.054.869	15.335898	40,01
Η.Π.Α.	13.147.623	15.228093	15,82
Ιταλία	11.562.694	14.082263	21,79
Ινδία	7.936.146	10.697140	34,79
Γαλλία	7.931.536	9.429.730	18,89
Ν.Κορέα	7.597.023	9.004.399	18,53

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

Την πρώτη δεκάδα συμπληρώνουν Χώρα Εμπιστευτικότητας, η Γερμανία, η Ελβετία, οι Η.Π.Α., η Ιταλία, η Ινδία, η Γαλλία και η Ν. Κορέα.

Σύμφωνα με το τ/ Στατιστικό Ινστιτούτο, η **Ελλάδα** διατήρησε την 33^η θέση μεταξύ των χωρών προέλευσης των εισαγόμενων στην Τουρκία προϊόντων.

Εξηγούμε ότι το αργό πετρέλαιο είναι το κατεξοχήν εισαγόμενο προϊόν από χώρες εμπιστευτικότητας.

Το προϊόν αυτό, που δημοσιεύεται από το 2002, στα "Εμπιστευτικά δεδομένα" του τ/στατιστικού ινστιτούτου (νόμος αριθ. 5429/10 Νοεμβρίου 2005), κατέχει σημαντική θέση τόσο ως μερίδιο στις συνολικές τ/εισαγωγές όσο και στη λίστα των χωρών με τις υψηλότερες εισαγωγές.

Όταν εξετάζουμε τις εισαγωγές που πραγματοποίησε η Τουρκία από χώρες εμπιστευτικότητας τα τελευταία 5 χρόνια οι εισαγωγές που έγιναν το 2015 και το 2016 μειώθηκαν σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος ενώ, αντιθέτως τα τελευταία 4 έτη τα δεδομένα εισαγωγών εμπιστευτικού χαρακτήρα αυξάνονται.

Τα **κυριότερα προϊόντα που εισήγαγε** η χώρα, το 2022, μετά τα πετρελαιοειδή (26,55% επί της συνολικής αξίας, \$90,46 δισεκ. δολάρια), είναι: λέβητες/μηχανολογικός εξοπλισμός,

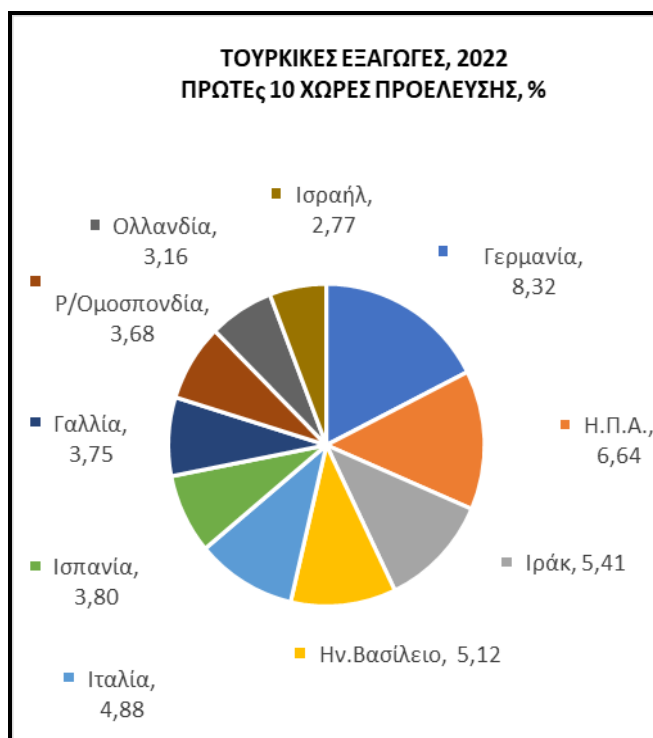
σίδηρος/χάλυβας, πολύτιμα μέταλλα/λίθοι, ηλεκτρικές μηχανές, πλαστικά, οχήματα και οργανικά χημικά προϊόντα. Ιδιαίτερως σημαντική ήταν η αύξηση των εισαγωγών πετρελαιοειδών (90,5%), καθώς και πολύτιμων μετάλλων/λίθων (+231,6% κυρίως χρυσός).

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΠΡΩΤΑ 10 ΠΡΟΪΟΝΤΑ (Αξία σε χιλιάδες δολ. ΗΠΑ \$)					
Κωδικός Σ.Ο.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2021	2022	% Μεταβολή	% επί συνόλου
	ΣΥΝΟΛΟ	271.425.553	363.710.578	34,00	100,00
	ΠΡΩΤΑ 10 ΠΡΟΪΟΝΤΑ	192.310.229	265.449.945	38,03	72,98
27	Ορυκτά καύσιμα	50.691.986	96.548.913	90,46	26,55
84	Λέβητες, μηχανολογικός εξοπλισμός	30.966.641	34.574.389	11,65	35,81
72	Σίδηρος και χάλυβας	27.618.092	28.367.022	2,71	82,05
71	Πολύτιμα μέταλλα και λίθοι	7.073.921	23.457.673	231,61	82,69
85	Ηλεκτρικές μηχανές	19.964.151	21.534.606	7,87	91,80
39	Πλαστικά και μέρη αυτών	17.590.483	18.975.922	7,88	88,12
87	Οχήματα	15.595.859	17.678.274	13,35	93,16
29	Οργανικά χημικά	9.341.411	11.119.626	19,04	62,90
76	Αλουμίνιο	6.592.847	7.683.174	16,54	69,10
74	Χαλκός και προϊόντα αυτού	5.265.610	5.510.346	4,65	71,72

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

Ως προς τις **χώρες-προορισμού των τουρκικών εξαγωγών**, η Γερμανία διατήρησε την πρώτη θέση (\$21,14 δισεκ. δολάρια, 2022/2021: 9,5%). Ακολουθούν οι ΗΠΑ, το Ην. Βασίλειο, η Ιταλία, το Ιράκ, η Ισπανία και η Γαλλία. Η **Ελλάδα** ήταν στη 17^η θέση (2021:19^η, 2020: 23^η θέση).

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ – ΠΡΩΤΕΣ 10 ΧΩΡΕΣ (Αξία σε χιλιάδες δολ. ΗΠΑ \$)			
	2021	2022	% μεταβολή
Σύνολο	225.291.385	254.191.555	12,87
Γερμανία	19.321.080	21.142.100	9,48
Η.Π.Α.	14.722.244	16.885.358	14,71
Ην. Βασίλειο	13.704.297	13.750.370	23,59
Ιταλία	11.475.222	13.005.051	-5,10
Ιράκ	11.133.427	12.393.892	8,03
Ισπανία	9.627.417	9.654.740	0,36
Γαλλία	9.119.148	9.534.133	4,64
Ισραήλ	6.768.932	9.343.442	61,81
Ρ/Ομοσπονδί	6.357.647	8.026.412	18,65
Ολλανδία	5.776.432	7.032.287	10,64

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

Τα σημαντικότερα εξαγωγικά προϊόντα της Τουρκίας το 2022, ήταν: οχήματα (2022/2021: 10,54%), λέβητες/μηχανολογικές συσκευές, ορυκτά καύσιμα, σίδηρος/χάλυβας, ηλεκτρολογικός εξοπλισμός και πλαστικά.

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ, 2022 - ΠΡΩΤΑ 10 ΠΡΟΪΟΝΤΑ (Αξία σε χιλιάδες δολ. ΗΠΑ \$)					
Κωδικοί Σ.Ο.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2021	2022	% Μεταβολή	% επί συνόλου
	ΣΥΝΟΛΟ	225.291.385	254.191.555	12,87	100,00
	ΠΡΩΤΑ 10 ΠΡΟΪΟΝΤΑ	131.452.013	146.038.331	11,10	57,45
87	Οχήματα	25.022.476	26.800.825	7,11	10,54
84	Λέβητες, μηχανολογικός	20.774.806	22.672.033	9,13	84,59
27	Ορυκτά καύσιμα	8.506.562	16.411.264	92,92	72,39
72	Σίδηρος/χάλυβας	17.062.504	14.671.490	-14,01	89,40
85	Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	12.010.761	13.704.281	14,10	93,41
39	Πλαστικά	10.015.069	11.571.668	15,54	84,44
61	Πλεκτά ενδύματα	10.780.807	11.006.618	2,09	95,12
73	Τεχνουργήματα σιδήρου/χάλυβα	8.801.101	10.533.262	19,68	95,70
71	Πολύτιμοι λίθοι και μέταλλα	10.964.702	10.207.825	-6,90	96,91
62	Ενδύματα από σταθερό ύφασμα	7.513.226	8.459.064	12,59	82,87

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

1.6 Επενδύσεις

Όπως προαναφέραμε, από το 2003 η χώρα, κατέστη από τους σημαντικότερους προορισμούς ΑΞΕ διεθνώς, γεγονός που αποδίδεται στο ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον της περιόδου, στην εφαρμογή της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης με την Ε.Ε. και στην έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε. το 2005. Την περίοδο 2003-2021 εκτιμάται ότι η Τουρκία προσέλκυσε, συνολικά, ΑΞΕ ύψους περίπου \$240 δισεκ. δολαρίων. Ποσοστό 72,3% προέρχεται από την Ε.Ε. και 18,1% από την Ασία.

Η Τουρκία παραμένει ελκυστικός προορισμός για ξένους επενδυτές λόγω της βιομηχανικής της βάσης, του μορφωμένου εργατικού δυναμικού και της εγγύτητας στις αγορές. Το τουρκικό καθεστώς για τις ΑΞΕ είναι φιλελεύθερο με ελάχιστους περιορισμούς ως προς τον τομέα και την εθνικότητα.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α., στη χώρα καταγράφηκαν άμεσες ξένες επενδύσεις ύψους \$14,1 δισεκ. δολαρίων το 2021, σημειώνοντας αύξηση 19% σε σύγκριση με το 2019. Όμως, το μεγαλύτερο μέρος αυτών αποτελούνταν από απόκτηση ακινήτων και εισροές μετοχικού κεφαλαίου. Η Τουρκία χρειάζεται περισσότερες εισροές στη μεταποίηση, τις υπηρεσίες και τη γεωργία, προκειμένου να προσαρμοστεί σε θεμελιώδεις αλλαγές, όπως η Πράσινη Συμφωνία και η ψηφιοποίηση. Ωστόσο, πολιτικοί λόγοι, αντικομφορμισμός στη μακροοικονομική πολιτική και η πτώση του βιοτικού επιπέδου (εγερθείσες ανησυχίες από τον

υψηλό ρυθμό πληθωρισμού και τα αυξανόμενα επίπεδα χρέους) έχουν βλάψει την εικόνα της χώρας ως ευνοϊκού προορισμού ΑΞΕ.

Η συνεχιζόμενη διαρροή εγκεφάλων θέτει επίσης αμφιβολίες για το κατά πόσο τα δημογραφικά στοιχεία και το σχετικά καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό θα συνεχίσουν να αποτελούν πλεονέκτημα για την ανταγωνιστικότητα της χώρας στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Η Κυβέρνηση, που θα σχηματιστεί μετά τις επερχόμενες εκλογές 2023, απαιτείται να επανεξετάσει και επαναπροσδιορίσει τους θεμελιώδεις δείκτες της οικονομίας, προκειμένου να αναθερμανθούν οι εισροές ΑΞΕ που απαιτούνται για να διατηρηθεί η ανάπτυξη βιώσιμη και να ενισχυθεί η προσαρμογή της χώρας στην πράσινη και ψηφιακή ατζέντα και εντέλει στη δυναμική της αναπτυξιακής πορείας της χώρας.

Μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα, το αποτέλεσμα των εκλογών θα είναι αποφασιστικός παράγοντας στη διαμόρφωση της απήχησης της Τουρκίας στους αλλοδαπούς επενδυτές σε μια ολόένα και πιο περισταλμένη διεθνή οικονομία.

(α) Απόθεμα ΑΞΕ σε Τουρκία

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας, το 2021, το απόθεμα των άμεσων ξένων επενδύσεων αυξήθηκε κατά 41% περίπου. Το υψηλότερο μερίδιο προέρχεται από χώρες της Ευρώπης (67%) και ακολουθούν η Ασία (29%) και η Μ. Ανατολή (23%).

Η σημαντικότερη χώρα προέλευσης των ΑΞΕ παραμένει διαχρονικά η Ολλανδία με συνολικά επενδυμένο κεφάλαιο ύψους \$24,2 δισεκ. δολαρίων και ποσοστό 18,7% επί του συνόλου των ΑΞΕ στη χώρα. Την πρώτη πεντάδα των χωρών, το 2021, συμπλήρωσαν η Γερμανία, η Σιγκαπούρη, το Κατάρ, το Ηνωμ. Βασίλειο και το Λουξεμβούργο.

Η **Ελλάδα**, κατά την τ/Κεντρική Τράπεζα, παρουσίασε απόθεμα ελληνικών ΑΞΕ ύψους \$2 εκατ. δολαρίων το 2022 έναντι \$57 εκατ. δολαρίων το 2021 και \$48 εκατ. το 2019 (κατά τα αντίστοιχα προσωρινά στοιχεία της ΤτΕ το απόθεμα το 2022 ανέρχεται σε €337 εκατ. ευρώ).

Οι βασικοί κλάδοι που απορροφούν ξένα επενδυτικά κεφάλαια είναι οι **υπηρεσίες** κατά \$70,8 δισεκ. δολάρια περίπου (55% του συνόλου) από τα οποία \$37,3 δισεκ. δολάρια έχουν εισρεύσει στον **χρηματοπιστωτικό/ασφαλιστικό** (29%, Garanti Bank/BBVA, Yapi Kredi/Uni Credit, Deniz Bank/Emirates NBD, Finans Bank/QNB) και \$35,8 δισεκ. δολάρια στο **εμπόριο** (λιανικής/χονδρικής). Στη **βιομηχανία** εισέρευσαν \$58 δισεκ. δολάρια ή 45% του συνόλου. Η αυτοκινητοβιομηχανία κατέχει τα ηνία (Ford/Otosan -Koc Group, Fiat/Tofas -Koc Group, Renault -Oyak, Mercedes Benz, Toyota). Ακολουθεί ο κλάδος της **ενέργειας**, όπου ξεχωρίζει η επένδυση ύψους περίπου \$20 δισεκ. δολαρίων της αζερικής SOCAR (διυλιστήριο σε Αλίαγα Σμύρνης, Petkim, TANAP κ.α.) και η μονάδα παραγωγής συστημάτων πρόωσης ανεμογεννητριών της αμερικανικής GE. Μεταξύ των εν εξελίξει μεγάλων επενδύσεων συγκαταλέγεται η κατασκευή του πυρηνικού εργοστασίου στο Akkuyu από τη ρωσική Rosatom (προυπολογισμένο ύψος της Ρ/επένδυσης \$20 δισεκ. δολάρια περίπου).

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΔΥΞΕΙΣ ΣΕ ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ (Απόθεμα/Stock, αξία σε εκατομμύρια δολ. ΗΠΑ \$)							
	ΧΩΡΑ/ΕΤΟΣ	2018	2019	2020	2021	% Μεταβολή	% επί συνόλου
		132.203	148.934	217.743	129.761	-40,73	100
1	Ολλανδία	38.302	32.257	38.071	24.241	-36,33	18,68
2	Γερμανία	10.598	14.592	21.218	13.296	-37,34	10,25
3	Σιγκαπούρη	6.257	1.962	4.109	10.767	162,03	8,30
4	Κατάρ	972	22.029	32.993	10.409	-68,45	8,02
5	Ην. Βασίλειο	5.446	7.242	18.319	7.265	-60,34	5,60
6	Λουξεμβούργο	5.413	7.608	13.242	6.898	-47,91	5,32
7	Ρ/Ομοσπονδία	16.015	5.513	7.712	6.843	-11,27	5,27
8	Ελβετία	5.869	6.951	11.195	5.570	-50,25	4,29
9	Γαλλία	3.981	4.736	8.107	5.536	-31,71	4,27
10	Ισπανία	6.461	6.972	7.728	4.740	-38,66	3,65
11	Αζερμπαϊτζάν	5.881	4.741	7.609	4.731	-37,82	3,65
12	ΗΠΑ	4.267	2.922	5.298	4.305	-18,74	3,32
13	Αυστρία	2.628	3.358	5.529	3.406	-38,40	2,62
14	Ιταλία	2.744	3.237	5.462	3.266	-40,21	2,52
15	Ιαπωνία	1.576	2.102	3.676	3.091	-15,91	2,38
16	Βέλγιο	2.324	2.890	4.228	2.171	-48,65	1,67
17	Ιρλανδία	1.301	1.844	2.577	2.081	-19,25	1,60
18	ΗΑΕ	1.679	3.935	4.872	1.714	-64,82	1,32
19	Κουβέιτ	1.061	1.800	1.874	418	-77,69	0,32
20	Ν. Κορέα	769	852	1.253	587	-53,15	0,45

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Τουρκίας (TCMB)

Σε ότι αφορά στην **γεωγραφική κατανομή** των ξένων εταιρειών στην χώρα, η πλειοψηφία αυτών είναι στην **Κωνσταντινούπολη**, και ακολουθούν οι υπόλοιπες περιφέρειες όπως Αττάλεια, Άγκυρα, Σμύρνη, Μούγλα, Προύσα, Μερσίνα, Αϊδίνιο και Κοτζάελι.

(β) Ετήσιες ροές ΑΞΕ, 2022

Το 2022, οι **εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων** στη χώρα μειώθηκαν κατά 14,3% σε ετήσια βάση, προσεγγίζοντας ύψος \$6,5 δισεκ. δολαρίων (2021/2020: +31%, \$7,6 δισεκ. δολάρια, Πηγή: τ/Κεντρική Τράπεζα).

Σύμφωνα με τη «Στρατηγική Άμεσων Ξένων Επενδύσεων της Τ/Κυβέρνησης 2021-2023», η Τουρκία στοχεύει να αυξήσει το μερίδιό της στις παγκόσμιες ΑΞΕ σε 1,5%.

Το 2020 και παρά τις διεθνείς οικονομικές επιπτώσεις από την πανδημία, οι εισροές ΑΞΕ είχαν ανέλθει σε \$6 δισεκ. δολάρια και η χώρα ήταν στην 9^η θέση μεταξύ των δημοφιλέστερων προορισμών ΑΞΕ στην περιοχή της Ευρώπης. Τη διετία 2020-21, η Τουρκία πρόβαλε στα επενδυτικά σχέδια εταιρειών για τη μεταφορά μέρους της παραγωγής τους στη χώρα, ώστε να ελαχιστοποιήσουν τα προβλήματα στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού και το αυξημένο κόστος αποστολής, συνδυάζοντας τις αγορές της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής.

ΧΩΡΕΣ – ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ (ετήσιες εκροές/flow – αξία σε εκατ. δολ. \$)					
	ΧΩΡΑ/ ΕΤΟΣ	2019	2020	2021	2022
	ΣΥΝΟΛΟ	3.433	3.151	4.619	4.904
1	Ολλανδία	1.182	875	1.394	1.931
2	Η.Π.Α.	600	852	1.345	1.182
3	Γερμανία	347	125	211	368
4	Η.Α.Ε.	33	354	243	273
5	Ην. Βασίλειο	325	132	296	213
6	Ελβετία	155	85	180	68
7	Λουξεμβούργο	20	8	95	64
8	Β. Μακεδονία	9	26	27	53
9	Ελλάδα	12	11	21	52
10	Ρουμανία	25	100	73	45
11	Ισπανία	36	13	71	39
12	Κίνα	4	12	29	34
13	Γαλλία	14	18	19	32
14	Καζακστάν	24	67	83	32
15	Καναδάς	13	6	22	29
16	Μαυροβούνιο	10	1	11	28
17	Ιταλία	48	12	59	26
18	Ρωσία	102	44	45	26
19	Ουζμπεκιστάν	17	25	24	24
20	Σουηδία	6	35	60	23

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Τουρκίας (TCMB)

ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ (ετήσιες ροές/flow – αξία σε εκατ. δολ. \$)					
	ΧΩΡΕΣ /ΕΤΟΣ	2019	2020	2021	2022
	ΣΥΝΟΛΟ	5.881	5.791	7.590	6.506
1	Ισπανία	215	87	58	1.592
2	Ολλανδία	1.169	598	1.014	863
3	Ελβετία	264	162	521	738
4	Γερμανία	467	287	479	697
5	Ην. Βασίλειο	874	474	1.392	401
6	Ιρλανδία	41	237	222	371
7	Λουξεμβούργο	135	425	368	295
8	Η.Π.Α.	340	813	1.180	257
9	Ιταλία	94	977	40	230
10	Αυστρία	75	57	94	193
11	Γαλλία	158	168	127	174
12	Ταϊβάν	33	27	51	112
13	Κίνα	4	0	88	83
14	Βέλγιο	69	73	83	82
15	Ιαπωνία	305	149	222	80
16	Ν. Κορέα	49	50	344	59
17	Χονγκ Κονγκ	44	182	70	50
18	Ιορδανία	30	4	35	29
19	Σιγκαπούρη	3	25	32	27
20	Σουηδία	4	66	21	20
	Η.Α.Ε.	33	65	449	20
	Ελλάδα	3	4	0	0

Περίπου 87% των ΑΞΕ, το 2022, προήλθε από την Ευρώπη, 9% από την Ασία και 4% από τις Η.Π.Α.. Οι πρώτοι πέντε αλλοδαποί επενδυτές ήταν: Ισπανία, Ολλανδία, Γερμανία, Ελβετία, Ηνωμ. Βασίλειο. Από την **Ελλάδα** δεν καταγράφηκαν κεφαλαιακές εισροές.

Οι περισσότερες επενδύσεις κατευθύνθηκαν στους κλάδους χονδρικού και λιανικού εμπορίου (\$1,6 δισεκ. δολάρια), της μεταποιητικής βιομηχανίας (\$1,6 δισεκ. δολάρια) και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και ασφάλειες (\$1,8 δισεκ. δολάρια).

Αναφορικά με τις **εκροές των τουρκικών επενδυτικών κεφαλαίων**, το 2022, σημαντικότεροι προορισμοί ήταν η Ολλανδία (\$1,4 δισεκ. δολάρια) και οι ΗΠΑ (\$1,3 δισεκ.). Ακολουθούν το Ην. Βασίλειο, τα ΗΑΕ, και η Γερμανία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της τ/Κεντρικής Τράπεζας, στην **Ελλάδα** εισέρευσαν κεφάλαια ύψους \$52 εκατ. δολαρίων έναντι \$11 εκατ. δολαρίων το 2021.

1. Γεωργία-Αγροτική παραγωγή

Η γεωργία αποτελεί παραδοσιακά ιδιαίτερα σημαντικό τομέα της οικονομικής δραστηριότητας στη Τουρκία. Αντιπροσωπεύει 5,9% του ΑΕΠ και απασχολεί 18 % περίπου των εργαζομένων.

Η χώρα περιλαμβάνεται στις 10 χώρες με τη μεγαλύτερη γεωργική παραγωγή παγκοσμίως. Είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός σε φουντούκια, βερίκοκα, σταφίδες και αποξηραμένα σύκα. Επίσης, είναι σημαντικός παραγωγός σίτου, τεύτλων, βαμβακιού, τομάτας, φρέσκων λαχανικών, εσπεριδοειδών, γάλακτος και κρέατος πουλερικών.

2. Βιομηχανία-Βιομηχανική παραγωγή

Οι κλάδοι στους οποίους η Τουρκία έχει τη μεγαλύτερη βιομηχανική ανάπτυξη είναι οι ακόλουθοι:

- **Ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές:**

Τουρκικές εταιρίες όπως η Arcelik (Κοç Holding), η Beko και Vestel είναι από τους μεγαλύτερους παραγωγούς των καταναλωτικών ηλεκτρονικών ειδών και οικιακών συσκευών στην Ευρώπη. Η Vestel είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός τηλεοράσεων στην Ευρώπη, αντιπροσωπεύοντας το ένα τέταρτο του συνόλου των τηλεοράσεων που κατασκευάζονται και πωλούνται στην ευρωπαϊκή αγορά (Ε.Ε, χώρες ΕΦΤΑ, Δυτ.Βαλκάνια).

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, το 2022, η εταιρεία Arcelik ανακοίνωσε την πραγματοποίηση σημαντικής επένδυσης στην Αίγυπτο, την πρώτη παραγωγική μονάδα της εταιρείας στη Βόρεια Αφρική. Η επένδυση, η οποία αφορά σχέδιο παραγωγής, αρχικά, κατά κύριο λόγο, οικιακών ψυγείων, είναι προυπολογισμένης συνολικής δαπάνης ύψους \$100 εκατ. δολαρίων περίπου και θα απασχολήσει άμεσα 2.000 άτομα.

- **Κλωστοϋφαντουργία και ένδυση:**

Η κλωστοϋφαντουργία και η παραγωγή ετοιμών ενδυμάτων αποτελούν τον τρίτο σημαντικότερο κλάδο της χώρας. Ο αριθμός των επιχειρήσεων του κλάδου υπερβαίνει τις 50 χιλ., απασχολώντας 1,67 εκατ. εργαζομένους, με το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής να λαμβάνει χώρα στην περιφέρεια της Κωνσταντινούπολης. Ο κλάδος αποτελεί το δεύτερο σημαντικότερο, από άποψη εξαγωγών, κλάδο της τουρκικής οικονομίας, με το συνολικό ποσοστό να διαμορφώνεται σε 10,1% του συνόλου.

- **Αυτοκινητοβιομηχανία:**

Η αυτοκινητοβιομηχανία αποτελεί σημαντικό τμήμα της τ/οικονομίας από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα βρίσκονται κυρίως στην περιοχή της Bursa. Με σύμπλεγμα από κατασκευαστές αυτοκινήτων και προμηθευτές εξαρτημάτων, ο τ/κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος του παγκόσμιου δικτύου παραγωγής. Αποτελεί τον πλέον εξωστρεφή κλάδο της τουρκικής οικονομίας, κατέχοντας τα πρωτεία στις τουρκικές εξαγωγές σε όρους αξίας εξαχθέντων.

Σημαντικότερη αγορά των εξαγομένων οχημάτων είναι η Ευρ. Ένωση (απορροφά άνω του 80% του συνόλου).

Οι κυριότεροι κατασκευαστές είναι:

- επιβατηγών αυτοκινήτων, οι κοινοπραξίες της Renault
- Fiat Chrysler
- Toyota
- Hyundai
- Pick up φορτηγών, Ford Fiat Chrysler
- Φορτηγών και λεωφορείων, Mercedes Benz

Στον κλάδο της βιομηχανίας σιδηροδρομικών οχημάτων η Τουρκία παρουσιάζει επίσης καλές επιδόσεις. Μερικές από τις παλαιότερες βιομηχανίες στον κλάδο αυτό είναι οι TÜLOMSAŞ (1894), TÜVASAŞ (1951) και EUROTEM (2006). Οι βιομηχανίες αυτές συγκαταλέγονται μεταξύ των σημαντικότερων παραγωγών συμβατικών τρένων (πετρελαιοκίνητα), υπερταχειών (ηλεκτροκίνητα), καθώς και βαγονιών, συμπεριλαμβανομένων των τελευταίας τεχνολογίας τρένων υψηλής ταχύτητας ONE και DMU.

• **Ναυπηγική:**

Η ναυπηγική βιομηχανία αναπτύχθηκε σημαντικά από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και ήδη είναι η 5^η παγκοσμίως σε δυναμικότητα. Ο αριθμός των εργαζομένων στα ναυπηγεία ανέρχεται σε 22.000 και στις συμπληρωματικές βιομηχανίες υπολογίζεται σε πάνω από 50.000. Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν:

1. Κατασκευή νέων πλοίων: Οι τύποι των σκαφών που κατασκευάζονται περιλαμβάνουν δεξαμενόπλοια μεταφοράς καυσίμων και χημικών, αλιευτικά σκάφη, μεταφοράς κοντέινερ, φορτίων χύμα, ρυμουλκά, σκάφη αναψυχής, ταχύπλοα, σκάφη ακτοφυλακής, πολεμικά πλοία κ.λπ. Τα τουρκικά ναυπηγεία είναι ο μεγαλύτερος κατασκευαστής στην Ευρώπη δεξαμενόπλοιων για χημικά προϊόντα μικρού τονάζ. Η χώρα είναι ο 3^{ος}, παγκοσμίως, κατασκευαστής σκαφών αναψυχής > 25 μέτρων.
2. Επισκευές.
3. Διαλυτήρια πλοίων: Υπάρχουν 21 διαλυτήρια πλοίων και η δυναμικότητά τους είναι η 5^η παγκοσμίως (1 εκατ. μετρ. τόνους/έτος).

Συνολικά στη χώρα υπάρχουν 85 ενεργές μονάδες περίπου. Τα ναυπηγεία περιοχών Altinova και Tuzla (Μαρμαρά/Κωνσταντινούπολη) είναι τα σημαντικότερα της τ/ναυπηγικής βιομηχανίας από άποψη εμπορικής και αμυντικής παραγωγής. Τα σημαντικότερα ευρίσκονται στη ασιατική ακτή της Προποντίδας, πλησίον της Κωνσταντινούπολης όπου και επικεντρώνεται, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80%, η ναυπηγοεπισκευαστική δραστηριότητα.

Τα ναυπηγεία στην ανωτέρω περιοχή προς το παρόν λειτουργούν στο 35-40% του συνολικού δυναμικού (έσοδα \$600 εκατ. δολαρίων προέρχονται ετησίως από επισκευή και συντήρηση πλοίων).

Βάσει στοιχείων της τ/ Ένωσης Εξαγωγέων Πλοίων, τέλος 2020 αν και υπήρξε επιβράδυνση των συμβάσεων ναυπηγικής λόγω της πανδημίας, άρχισε πρώτη φορά η κατασκευή μεγάλων κρουαζιερόπλοιων στην περιοχή Altinova της επαρχίας Yalova (Μαρμαρά), στα ναυπηγεία Yalova-Altinova Shipyard (επενδυμένο κεφάλαιο άνω των \$2 δισεκ. δολαρίων -33 μονάδες ναυπήγησης όπου απασχολούνται περίπου 23 χιλιάδες εργαζόμενοι και κατασκευάζουν όλα τα είδη πλοίων -37 ναυπηγεία λειτουργούν συνολικά στην περιοχή).

- **Αμυντική βιομηχανία:**

Οι πιο σημαντικές εταιρείες της τουρκικής βιομηχανίας είναι οι: MKEK, TAI, Aselsan, Roketsan, FNSS, Nuroi Makina, Otokar και Havelsan. Σημαντικά προϊόντα της περιλαμβάνουν το άρμα μάχης Altay, την φρεγάτα TF-2000 κατηγορίας AAW, τη Milgem κλάσης κορβέτα, το TAI Anka UAV, Aselsan İzci UGV, T-155 Firtina αυτοκινούμενα howitzer, J-600T συστοιχία πυραύλων, T-129 ελικόπτερο επίθεσης, Otokar Cobra και Akrep, FNSS Pars 6x6 και 8x8 APC, Nuroi Ejder 6x6 APC, TOROS πυροβολικό πυραυλικού συστήματος, Μπαϊρακτάρ Mini UAV.

- **Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα**

Η Τουρκία καταλαμβάνει την 7η θέση παγκοσμίως μεταξύ των χωρών - παραγωγών σιδήρου και χάλυβα και την 1^η στην Ευρώπη. επιβολής μέτρων διασφάλισης της κοινοτικής αγοράς (safeguard measures) από πλευράς Ε.Ε. καθώς και των μέτρων περιορισμού των εισαγωγών χάλυβα που έχουν επιβληθεί από πλευράς Η.Π.Α.. Οι σημαντικότερες επιχειρήσεις του κλάδου είναι οι Habas, Çolakoglu Diler και ICDAS.

3. Τουρισμός

Ο τουρισμός συνιστά από τους πιο σημαντικούς κλάδους της οικονομίας στην Τουρκία και κρίσιμη πηγή εσόδων. Η χώρα αποτελεί προορισμό, ο οποίος συνδυάζει πολλές μορφές τουρισμού: θερινό-χειμερινό, πολιτιστικό, θρησκευτικό, γαστρονομικό, ιατρικό, εναλλακτικό. Οι φυσικές δυνατότητες σε συνδυασμό με εκτεταμένη και συστηματική διαφημιστική καμπάνια τα τελευταία χρόνια και τις χαμηλές τιμές υπηρεσιών που παρέχει, την έχουν φέρει στις πρώτες θέσεις παγκοσμίως τόσο σε επίπεδο αφίξεων, όσο και εσόδων.

Το 2020 χαρακτηρίστηκε από σημαντική υποχώρηση της τουριστικής κίνησης και των τουριστικών εσόδων συνακόλουθα, ως αποτέλεσμα της πανδημίας COVID-19 στη χώρα (αφίξεις 2020/2019: -71,74%).

Το 2022, οι **τουριστικές αφίξεις** επανερχόμενες στο προ πανδημίας επίπεδο ανήλθαν σε 51,4 εκατ. επισκέπτες (στοιχεία του τ/Στατιστικού Ινστιτούτου, TÜİK), σημειώνοντας αύξηση κατά 75%. Ποσοστό 13,7% αυτών ήταν Τ/πολίτες που διαμένουν στο εξωτερικό -7 εκατ. περίπου.

Αντίστοιχα, τα **έσοδα** αυξήθηκαν κατά 53,4% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ανερχόμενα σε \$46,3 δισεκ. δολάρια, αναλυόμενα σε προσωπικές δαπάνες \$34,5 δισεκ. και σε δαπάνες οργανωμένων εκδρομών ύψους \$11,8 δισεκ. δολαρίων.

Παρά την αύξηση των εσόδων σημειώνεται ότι η μέση ανά επισκέπτη ετήσια δαπάνη μειώθηκε κατά 12,3% σε σχέση με το 2021 και ανήλθε σε \$901 δολάρια (2021: \$1.028 δολάρια). Σε ετήσια βάση, η μέση δαπάνη διανυκτέρευσης ανά άτομο ανήλθε σε \$89 δολάρια (2022/2021: 9,8%) και η μέση αντίστοιχη δαπάνη των Τ/πολιτών που διαμένουν στο εξωτερικό σε \$60 δολάρια (ομογενείς).

Οι δαπάνες για οργανωμένες εκδρομές αυξήθηκαν ετησίως κατά 125,2%, για τον αθλητισμό, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό κατά 90,5% και οι δαπάνες για τις διεθνείς μεταφορές κατά 68,9%.

Οι Έλληνες επισκέπτες ανήλθαν σε 583.932 έναντι 162.458 το 2021.

3.1 Εισερχόμενος Τουρισμός

Τουριστικές αφίξεις, 2022 - Πρώτες 15 χώρες									
Έτος	2019	2020	2021	2022	% στο Σύνολο				% Μεταβολή
					2019	2020	2021	2022	2022/2021
Σύνολο	51.860.042	15.826.266	29.357.462	51.369.026					74,98
Γερμανία	8.861.124	2.903.189	6.314.266	9.703.526	17,0	18,3	21,5	18,89	53,68
Ρ/Ομοσπονδί	7.097.220	2.165.173	4.698.252	5.078.021	13,69	13,68	16,00	9,89	8,08
Ην. Βασίλειο	2.978.764	1.122.967	473.681	3.760.061	5,74	7,10	6,00	7,32	693,80
Βουλγαρία	2.719.762	1.190.803	1.339.552	2.846.790	6,00	7,52	4,56	5,54	112,52
Ιράν	2.155.975	389.815	1.118.052	2.328.408	6,00	2,46	6,00	4,53	108,26
Ολλανδία	1.480.337	415.293	959.906	1.719.226	2,85	2,62	6,00	3,35	79,10
Γαλλία	1.423.721	611.872	138.227	1.643.861	2,75	3,87	6,00	3,20	1089,25
Γεωργία	2.002.472	394.631	296.463	1.520.191	3,86	2,49	1,01	2,96	412,78
Ιράκ	2.080.065	464.404	964.918	1.380.004	4,01	2,93	3,29	2,69	43,02
Η.Π.Α.	626.298	148.914	365.211	1.020.705	1,21	0,94	1,24	1,99	179,48
Βέλγιο	755.681	219.196	459.091	841.842	1,46	1,39	1,56	1,64	83,37
Ισραήλ	507.243	129.413	211.276	827.417	0,98	0,82	0,72	1,61	291,63
Αυστρία	652.020	238.682	516.081	766.974	1,26	1,51	1,76	1,49	48,62
Αζερμπαϊτζάν	933.291	250.087	512.215	744.359	1,80	1,58	1,74	1,45	45,32
Ελβετία	437.033	266.136	455.696	729.032	0,84	1,68	1,55	1,42	59,98

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

Προφίλ επισκέπτη στην Τουρκία

Ο ταξιδιώτης που συγκαταλέγει την Τουρκία στις επιλογές του συνήθως αναζητά υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές. Ενδιαφέρεται για all inclusive θέρετρα που συνδυάζουν χαλαρές διακοπές και κοντινές επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους. Κυρίως είναι επισκέπτης μεσαίων εισοδηματικών στρωμάτων που σταθμίζει τον οικονομικό παράγοντα στην επιλογή των διακοπών του.

Οι πόλεις της Τουρκίας με την πιο μεγάλη επισκεψιμότητα είναι η Κων/πολη, η Αττάλεια, η Αδριανούπολη, το Τσανάκκαλε, η Σμύρνη, η Άγκυρα, η Προύσα, το Ικόνιο, η Τραπεζούντα, η Αμάσα, το Γκαζιάντεπ, η Μαρντιν, η Σανλίουρφα, το Βαν. Μεγάλη επισκεψιμότητα έχουν και τα προστατευόμενα από την UNESCO μνημεία, όπως η Κουλάδα του *Göreme* στην Καππαδοκία, το Βυζαντινό τμήμα της Κων/πολης, η Ιεράπολη-Pamukkale στο Denizli, ο αρχαιολογικός χώρος της Τροίας στο Canakkale, το όρος Nemrut στο Adiyaman, η πόλη Safranbolu στο Karabuk, το Τζαμί του Σελίμ στην Αδριανούπολη, αρχαιολογικοί χώροι Αττάλειας και Μούγλα και ο νεολιθικός οικισμός Catalhöyük στο Ικόνιο.

Ειδικότερες Μορφές Τουρισμού στην Τουρκία

(α) Ιατρικός Τουρισμός: Η Τουρκία είναι από τους σημαντικότερους προορισμούς ιατρικού τουρισμού διεθνώς. Δέχεται κατά μέσο όρο, ετησίως, άνω των 150.000 αλλοδαπών επισκεπτών για ιατρικούς λόγους. Κατά 91,3% προτιμώνται ιδιωτικά νοσοκομεία και κλινικές από τους ξένους επισκέπτες-ασθενείς, τα περισσότερα από τα οποία βρίσκονται στην Κων/πολη και στην Άγκυρα. Οι χώρες προέλευσης ασθενών-τουριστών στην Τουρκία είναι κυρίως: Γερμανία, Λιβύη, Ιράκ, Αζερμπαϊτζάν, Ρωσία.

(β) Θρησκευτικός Τουρισμός: Η Τουρκία αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους προορισμούς θρησκευτικού τουρισμού, καθώς στη χώρα βρίσκονται αρκετά θρησκευτικά μνημεία που προσελκύουν τουρίστες διαφόρων θρησκευμάτων, με κυριότερα από αυτά την Αγ. Σοφία στην Κων/πολη, την Παναγία Σουμελά στον Πόντο, την Αγ. Σοφία Τραπεζούντας, το Σπίτι της Παναγίας στην Έφεσο, τους λιθόκτιστους ναούς της Καππαδοκίας, το Μπλε Τζαμί και το Τζαμί του Μπεγιαζίτ, το Τζαμί Αλλαντίν στο Ικόνιο, τη Συναγωγή της Εφέσου κ.α.

3.2 Εξερχόμενος Τουρισμός

Αντιστρόφως, οι **τουριστικές εκροές**, το 2022, αυξήθηκαν κατά 130,9% σε σχέση με το 2021 ανερχόμενες σε \$4,3 δισεκ. δολάρια. Η μέση δαπάνη ανά άτομο μειώθηκε 13% ανερχόμενη σε \$589 δολάρια. Ο **αριθμός των Τ/πολιτών** που διαμένουν στη χώρα και επισκέφθηκαν άλλες χώρες αυξήθηκε κατά 165,4% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (προσέγγισε 7,3 εκατ. άτομα έναντι 2,76 εκατ. το 2021).

Μεταξύ αυτών 585.165 Τούρκοι επισκέφθηκαν την **Ελλάδα**, σύμφωνα με το τ/Στατιστικό Ινστιτούτο (2021: 86.815).

Προφίλ Τούρκου Περιηγητή

Το προφίλ του Τούρκου περιηγητή έχει υποστεί μεγάλες αλλαγές την τελευταία δεκαπενταετία, οι οποίες οφείλονται στη μεταβολή του βιοτικού επιπέδου μεγάλης μερίδας του πληθυσμού και την ενίσχυση της μεσαίας τάξης, στην άνοδο του μορφωτικού επιπέδου, στην αστικοποίηση που η οικονομική ανάπτυξη επέφερε και στη βελτίωση της σχέσης του Τούρκου με το Διαδίκτυο. Έτσι, ενώ παραδοσιακά οι Τούρκοι πολύ δύσκολα εγκατέλειπαν τη χώρα τους για διακοπές, διαφαίνεται τελευταία μια τάση να γνωρίσουν νέες χώρες.

Παράλληλα λοιπόν με τον παραδοσιακό Τούρκο περιηγητή-περιγραφή που χαρακτηρίζει ακόμη μεγάλη μερίδα του εξερχόμενου από την Τουρκία τουρισμού και που προτιμά ολιγοήμερες διακοπές σε οικεία μέρη (συνηθέστερα τόπο καταγωγής του) εντός της χώρας, διαμορφώνεται σταδιακά ο τύπος του σύγχρονου Τούρκου τουρίστα.

Σημειώνεται πάντως ότι η οικονομική κρίση που πλήττει την Τουρκία από το 2018 και εντεύθεν έχει ισχυρό αντίκτυπο στον εξερχόμενο τουρισμό, τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και σε αριθμό διανυκτερεύσεων και επιλογή τουριστικών προορισμών στο εξωτερικό.

Οι χώρες, τις οποίες οι Τούρκοι τουρίστες προτιμούν να επισκέπτονται είναι η Γεωργία, η Βουλγαρία, η Ελλάδα, το Αζερμπαϊτζάν, η Γερμανία και οι ΗΠΑ. Η Γεωργία τα τελευταία τρία χρόνια άρχισε να αποτελεί ιδιαίτερα δημοφιλή κοντινό προορισμό, λόγω πιθανότατα του χαμηλού κόστους διασκέδασης.

Οι λόγοι που επιλέγονται από τους Τούρκους ευρωπαϊκοί προορισμοί, όπως η Γερμανία και η Βουλγαρία είναι προφανείς και αφορούν το έντονο τουρκικό στοιχείο που διαβιεί σε αυτές (μεγάλο ποσοστό Τούρκων που ταξιδεύει προς τις δύο αυτές χώρες συνήθως φιλοξενείται από συγγενείς).

4. Κατασκευαστικός και Κτηματομεσιτικός Κλάδος

Ο κατασκευαστικός τομέας είναι από τους κορυφαίους και πλέον δυναμικούς στην τουρκική οικονομία, αντιπροσωπεύοντας σταθερά πάνω από 5% του ΑΕΠ (2021:5,1%, 2020:5,2%) την τελευταία δεκαετία και απορροφώντας σημαντικές εισροές ΑΞΕ.

Η συμβολή των κτηματομεσιτικών υπηρεσιών στη διαμόρφωση του ΑΕΠ σημειώνει καθοδική πορεία την τριετία 2020-2022: συμμετοχή 4,3% το 2022 έναντι 5% το 2021 και 6,3% το 2020.

Στις αιτίες της έντονης δραστηριότητας του κατασκευαστικού τομέα στην Τουρκία συγκαταλέγονται η οικονομική ανάπτυξη, η αύξηση πληθυσμού και η συνοδευούσα αυτήν μεγάλη τάση αστικοποίησης (νέος πληθυσμός που επιθυμεί να αποκτήσει κατοικία, αύξηση εισοδήματος, προτίμηση για απόκτηση κατοικίας αντί ενοικίασης), καθώς και η προσέλκυση αλλοδαπών αγοραστών.

Μεγάλη κατασκευαστική δραστηριότητα παρουσιάζεται στους χώρους γραφείων και τα εμπορικά κέντρα (458 σε λειτουργία με 126 εξ αυτών στην Κωνσταντινούπολη).

Σε ό,τι αφορά τα μεγάλα Δημόσια Έργα, εξαιρετικά δημοφιλείς είναι οι κατασκευές μέσω Συμπράξεων Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ- PPP). Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, η Τουρκία καταλαμβάνει την 3^η θέση παγκοσμίως σε υλοποίηση έργων ΣΔΙΤ, έχοντας υλοποιήσει 249 σχετικές συμβάσεις από το 1986 μέχρι και σήμερα. Συνολικά, την 25-ετία 1990-2015 εκτιμάται ότι η αξία των δημοσίων έργων που κατασκευάσθηκαν υπό τη μορφή ΣΔΙΤ ανέρχεται σε \$156 δισεκ. δολάρια περίπου.

Δραστηριοποίηση τουρκικών κατασκευαστικών εταιρειών στο εξωτερικό

Οι τ/κατασκευαστικές εταιρείες είναι από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως. Στον πλέον πρόσφατο κατάλογο 2022 των **250 μεγαλύτερων κατασκευαστικών εταιρειών, με διεθνή δραστηριότητα** (περιοδικό Engineering News Record, ENR / 2022 Top 250 International Contractors), περιλαμβάνονται 40 τουρκικές κατασκευαστικές εταιρείες, καταλαμβάνοντας την τρίτη θέση μετά την Κίνα και τις Η.Π.Α. (7 τ/εταιρείες είναι μεταξύ των 100 κορυφαίων διεθνώς). Με έσοδα \$18,3 δισεκ. δολαρίων, το μερίδιο των τ/εταιρειών είναι 4,4% στη διεθνή αγορά. Τα υψηλότερα έσοδα ύψους \$8 δισεκ. δολαρίων δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη (συμπεριλαμβανομένης της Ρ/Ομοσπονδίας) και στη Μέση Ανατολή (\$5,9 δισεκ. δολάρια).

Το άνοιγμα των τουρκικών κατασκευαστικών εταιριών στις ξένες αγορές ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Η πρώτη χώρα στην οποία οι Τούρκοι εργολάβοι άρχισαν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους ήταν η Λιβύη. Αργότερα, επεκτάθηκαν σε άλλες αραβικές χώρες (Ιράκ, Ιορδανία, Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Υεμένη, Ιράν) και πλέον δραστηριοποιούνται σε χώρες της υποσαχάριας Αφρικής (Αιθιοπία, Αγκόλα). Τα διεθνή έργα που έχουν εκτελεσθεί από τ/εταιρείες μέχρι τώρα εκτιμώνται σε \$356 δις. δολάρια (πηγή: Turkish Contractors Association).

Ο μεγαλύτερος αριθμός των τουρκικών κατασκευών διεθνώς ευρίσκεται στη Ρ/Ομοσπονδία, η οποία είναι η κορυφαία ξένη αγορά για τις τ/επιχειρήσεις του κλάδου, με μερίδιο 20% περίπου, ακολουθούμενη από το Τουρκμενιστάν (13%) και τη Λιβύη (8%).

Το 2021, οι τ/κατασκευαστές παρουσίαζαν όγκο εργασιών στη Ρ/αγορά ύψους \$11,2 δισεκ. δολαρίων, αντιπροσωπεύοντας 38% του συνολικού όγκου του κλάδου.

5. Ενέργεια - ΑΠΕ

Καθώς η χώρα γνωρίζει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ζήτηση ενέργειας έχει πολλαπλασιασθεί. Βασικός καταναλωτής ηλεκτρικής ενέργειας στην Τουρκία είναι η βιομηχανία (μεταλλουργία, χημική βιομηχανία, μηχανουργία).

Σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας (IEA, Πρόεδρος του οποίου είναι ο τουρκικής καταγωγής Fatih Birol), η Τουρκία έχει καταφέρει σε αρκετά μεγάλο βαθμό τη διαφοροποίηση του ενεργειακού της μείγματος, τριπλασιάζοντας την τελευταία δεκαετία την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Αναμένεται περαιτέρω διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών, με την έναρξη λειτουργίας του πρώτου σταθμού πυρηνικής ενέργειας το 2023. Η τ/οικονομία παραμένει, ωστόσο, εξαρτημένη από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων (κατά 93% πετρέλαιο και 99% φυσικό αέριο). Σε αυτό το πλαίσιο, μεταξύ των προτεραιοτήτων της χώρας είναι η επέκταση της εγχώριας εξερεύνησης και εξόρυξης υδρογονανθράκων.

Πυρηνική ενέργεια

Η ρωσική Rosatom έχει αναλάβει εξολοκλήρου την κατασκευή του πρώτου πυρηνικού εργοστασίου της Τουρκίας (4 πυρηνικοί αντιδραστήρες δυναμικότητας 1200 MW έκαστος) στο Akkuyu, στα παράλια της Μερσίνας, συνολικής προϋπολογισμένης δαπάνης \$20 δισεκ. δολαρίων. Το έργο έχει συμφωνηθεί υπό το σχήμα Build-Own-Operate.

Φυσικό αέριο

Η συνολική ετήσια κατανάλωση φ.α. διαμορφώθηκε σε 60,04 δισεκ. κ. μέτρα το 2022 έναντι 50,86 δισεκ. κ.μ. το 2021 (+18%, στοιχεία: τ/Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, EMRA).

Η αναπτυσσόμενη αγορά **Υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG)**, έναντι των εισαγωγών μέσω του δικτύου αγωγών που εξυπηρετούν την Τουρκία, ενίσχυσε τη διαφοροποίηση των ενεργειακών προμηθειών (το μερίδιο του αμερικανικού LNG στις συνολικές τ/εισαγωγές έχει αυξηθεί όπως και το μερίδιο του Κατάρ).

Η Ρ/Ομοσπονδία παραμένει ο μεγαλύτερος προμηθευτής αερίου μέσω των αγωγών Bluestream και Turkstream. Έπονται το Αζερμπαϊτζάν μέσω του αγωγού TANAP, το Ιράν, η Αλγερία και η Νιγηρία.

Σημαντική ποσότητα φ.α. εντοπίστηκε, το καλοκαίρι 2020 στη Μαύρη Θάλασσα (κοίτασμα Sakarya) και στόχος είναι το εξορυσσόμενο αέριο να συνδεθεί με το σύστημα το 2023, ώστε να πραγματοποιηθεί η πρώτη φάση ροής του αερίου. Η Τουρκία έχει επενδύσει σημαντικά τα τελευταία χρόνια στο «άνοιγμα» της αγοράς φ.α. και η Τ/Κυβέρνηση δήλωσε επανειλημμένα ότι στοχεύει η χώρα να καταστεί κόμβος διακίνησης του προϊόντος.

Πετρέλαιο

Η ενεργοποίηση των αμερικανικών κυρώσεων στις χώρες που εισάγουν ιρανικό πετρέλαιο και η μη ανανέωση της εξαίρεσης της Τουρκίας από αυτές, είχαν σαν αποτέλεσμα τη στροφή της Τουρκίας σε εναλλακτικούς προμηθευτές πετρελαίου (Ιράκ).

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Τ/Υπουργείου Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, οι επενδύσεις σε καθαρή ενέργεια ανέρχονται σε \$66 δισεκ. δολάρια και οι ανανεώσιμες πηγές συμμετέχουν με άνω του 53% στη συνολική εγκατεστημένη ισχύ στη χώρα.

Εν γένει, με γνώμονα τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις παγκόσμιες τάσεις, η αγορά αναμένεται να γνωρίσει σημαντική επέκταση. Ειδικότερα:

Οι επενδύσεις στην **υδροηλεκτρική ενέργεια** ανέρχονται σε \$35 δισεκ. δολάρια με εγκατεστημένη ισχύ 31.441 MW. Η παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας σημείωσε δραματική πτώση λόγω έντονης ξηρασίας που επηρέασε ποταμούς και ταμιευτήρες (το φυσικό αέριο κάλυψε τη διαφορά). Η νοτιοανατολική επαρχία Şanlıurfa (νότια) διαθέτει τη μεγαλύτερη ισχύ με 3.128 MW.

Οι επενδύσεις στον **αιολικό κλάδο**, το δεύτερο μεγαλύτερο παραγωγό καθαρής ενέργειας στην Τουρκία με ισχύ πλήρη 10.014 MW, υπολογίζονται σε \$13 δισεκ. δολάρια (το κόστος επένδυσης εκτιμάται σε \$1,4 εκατ. δολάρια/MW). Η επαρχία της Σμύρνης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο δυναμικό αιολικής ενέργειας (1.700 MW περίπου). Το μερίδιο της αιολικής ενέργειας στη συνολική εγκατεστημένη ηλεκτρική ενέργεια της χώρας ανήλθε σε 10% και το μερίδιο στη συνολικώς παραγόμενη από ανανεώσιμες πηγές ενέργεια σε 19,3%.

Η παραγωγή αιολικής ενέργειας και συναφούς εξοπλισμού στην Τουρκία έχει αυξηθεί σε βαθμό ώστε να κατατάσσεται πλέον ως μία από τις 10 μεγαλύτερες αγορές, διεθνώς και ως ο πέμπτος μεγαλύτερος παραγωγός εξοπλισμού στην Ευρώπη.

Στην **ηλιακή ενέργεια**, με εγκατεστημένη ισχύ 7.435 MW, οι επενδύσεις ανέρχονται σε \$10 δισεκ. δολάρια. Η επαρχία της Κεντρικής Ανατολίας Κογκα θεωρείται η πρωτεύουσα της ηλιακής ενέργειας στη χώρα με ισχύ 964 MW. Η Άγκυρα ακολουθεί με 393 MW.

Η **γεωθερμική** ισχύς ανέρχεται σε 1.650 MW με επενδύσεις \$6 δισεκ. δολαρίων και οι επενδύσεις σε σταθμούς παραγωγής ενέργειας από **βιομάζα** δυναμικού 1.813 MW ανέρχονται σε \$2 δισεκ. δολάρια. Η εγκατεστημένη γεωθερμική ικανότητα ευρίσκεται κυρίως στην περιοχή του Αιγαίου.

Ο ιστότοπος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας της Τουρκίας είναι: <http://www.emra.org.tr/> (και στην αγγλική). Πληροφορίες σχετικά με την τ/αγορά ενέργειας στον ιστότοπο: <http://turkey-electricity.com/page3.html>.

(περισσότερα στοιχεία στον Οδηγό Επιχειρείν του Γραφείου)

1. Προσέγγιση της αγοράς

Πρώτο βήμα για την προσέγγιση της τουρκικής αγοράς θεωρείται η επικοινωνία (π.χ. μέσω παρουσίας σε εμπορικές εκθέσεις ή/και αλληλογραφίας με τη συνδρομή του Γραφείου ΟΕΥ) με τις εταιρείες του κλάδου που ενδιαφέρει τον Έλληνα επιχειρηματία. Ουσιώδης προϋπόθεση είναι η ανεύρεση ενός έμπειρου Τούρκου συνεργάτη (αντιπροσώπου, διανομέα κ.ά.), ο οποίος θα γνωρίζει το νομικό πλαίσιο, θα έχει επαφές, θα μπορεί να συνεννοηθεί στην τουρκική γλώσσα και θα είναι σε θέση να βοηθήσει την ελληνική επιχείρηση να εισέλθει στην αγορά και να προωθήσει τα προϊόντα της.

Το γεγονός ότι το ποσοστό γλωσσομάθειας στην Τουρκία είναι χαμηλό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες δεν είναι πάντα απλές, καθιστούν την ανεύρεση αξιόπιστου συνεργάτη σημαντική.

Προκειμένου να έρθει κανείς σε στενότερη επαφή με την τουρκική πραγματικότητα, μπορεί να συμμετάσχει ή να επισκεφθεί κάποια διεθνή έκθεση ή να επιδιώξει τη συμμετοχή σε επιχειρηματική αποστολή.

Όσον αφορά τους δημόσιους διαγωνισμούς, χρειάζεται η συνδρομή διαμεσολαβητή, προκειμένου να διεκπεραιωθούν τα διαδικαστικά θέματα και να ξεπεραστεί το εμπόδιο της γλώσσας (ακόμα και για διεθνείς διαγωνισμούς, οι προκηρύξεις είναι συνήθως μόνο στην τουρκική).

Για την επέκταση μιας αλλοδαπής εταιρείας στην τουρκική αγορά, απαιτείται η ίδρυση εταιρείας. Οι συνηθέστερες μορφές είναι: η ΑΕ για μεγαλύτερες εταιρείες, η ΕΠΕ για εμπορική ή εταιρεία διανομής, και τα υποκαταστήματα. Η σύσταση Γραφείου Συνδέσμου, σε περίπτωση που ενδιαφέρεται κάποια εταιρεία για τη διερεύνηση της αγοράς και για τη σύνταξη μελέτης σκοπιμότητας, είναι συχνά απαραίτητο προκειμένου να γίνει κάποια επένδυση.

2. Φορολογία

Φόρος εισοδήματος

Όλα τα φυσικά πρόσωπα που διαμένουν και τα νομικά πρόσωπα που εδράζονται στην Τουρκία φορολογούνται. Τα εισοδήματα προσώπων τα οποία δεν διαμένουν στην Τουρκία και τα οποία έχουν αποκτηθεί στην Τουρκία μέσω εργασίας, ιδιοκτησίας ακίνητης περιουσίας, εμπορικών συναλλαγών ή άλλων δραστηριοτήτων επίσης φορολογούνται.

Φορολογία εταιρειών

Βασικός φορολογικός συντελεστής εταιρειών 23%

Παρακρατούμενος φόρος μερισμάτων: 15%

Συντελεστές ΦΠΑ

Είδος	Συντελεστής
Κύριος συντελεστής για προϊόντα και υπηρεσίες Προϊόντα πολυτελείας και ορισμένες υπηρεσίες ψυχαγωγίας (bar κ.ά) Αυτοκίνητα	18%
Βιβλία, υπηρεσίες εκπαίδευσης από ιδιωτικά ιδρύματα, τουριστικές υπηρεσίες Κωστούφαντουργικά και δερμάτινα προϊόντα Ιατρικά προϊόντα και συσκευές	8%
Βασικές τροφές (από συντελεστή 8% μεταφέρθηκαν στο 1%, Φεβρουάριο 2022), αγροτικά προϊόντα τα οποία χρησιμοποιούνται ως πρώτη ύλη, εφημερίδες, κατοικίες καθαρού εμβαδού έως 150 τ.μ.	1%

Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας

Από 1ης Ιανουαρίου 2005, έχει τεθεί σε εφαρμογή η Συμφωνία για την αποφυγή της διπλής φορολογίας του εισοδήματος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (Νόμος 3228/2004, Φ.Ε.Κ. 32 Α΄/9.2.2004). Στο πλαίσιο της εφαρμογής της Συμφωνίας στην Ελλάδα, οι δύο φορολογικές διοικήσεις συμφώνησαν η Ελληνική πλευρά να δέχεται το πιστοποιητικό φορολογικής κατοικίας που εκδίδουν οι τουρκικές αρχές, καθώς και την αίτηση για την εφαρμογή της Συμφωνίας για την αποφυγή της διπλής φορολογίας μεταξύ Ελλάδας & Τουρκίας η οποία θα είναι συμπληρωμένη, υπογεγραμμένη και σφραγισμένη μόνο από την Τουρκική επιχείρηση ή φυσικό πρόσωπο που ζητά την εφαρμογή της Συμφωνίας.

Τα σημαντικότερα σημεία της Συμφωνίας, είναι τα εξής:

Εμπορικοί και βιομηχανικοί φορείς πιστοποίησης και πρότυπα

Εθνικός Οργανισμός Τυποποίησης: Turkish Standards Institution (<https://en.tse.org.tr/>)

Μέλος του ISO (Δ. Οργανισμός Τυποποίησης), Μέλος του IEC (Δ. Ηλεκτροτεχνική Επιτροπή).

Η χρήση προτύπων (standards) στην Τουρκία είναι υποχρεωτική.

Ταξινόμηση Προτύπων

Το TSE είναι η εθνική σήμανση πιστοποίησης.

Το CE είναι η ευρωπαϊκή σήμανση πιστοποίησης.

Η πιστοποίηση ISO χρησιμοποιείται ευρύτατα και αποτελεί εχέγγυο της ποιότητας και της ασφάλειας των προϊόντων και υπηρεσιών.

3. Τελωνειακή Νομοθεσία

Από τις Τουρκικές Τελωνειακές Αρχές έχει δημιουργηθεί νέο σύστημα έκδοσης των πιστοποιητικών κυκλοφορίας ATR και των πιστοποιητικών καταγωγής EUR.1 & EUR-MED Τουρκίας, με το οποίο τα εν λόγω πιστοποιητικά εκδίδονται και εγκρίνονται από τα τουρκικά τελωνεία με ηλεκτρονικό τρόπο.

4. Επενδυτικά κίνητρα

Τα κίνητρα τα οποία δίνονται, αναλόγως του είδους, του ύψους, του κλάδου και της περιοχής επένδυσης, περιλαμβάνουν: μείωση συντελεστών εταιρικής φορολόγησης και φορολόγησης εισοδήματος, μείωση εργοδοτικών εισφορών για την κοινωνική ασφάλιση, παραχωρήσεις γης, εξαίρεση καταβολής ΦΠΑ, εξαίρεση τελωνειακών επιβαρύνσεων, επιστροφή ΦΠΑ.

Σε ότι αφορά τις στρατηγικές επενδύσεις, ως τέτοιες ορίζονται οι επενδύσεις οι οποίες πληρούν προϋποθέσεις όπως μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές, ενίσχυση της παραγωγής αγαθών υψηλής προστιθέμενης αξίας και υψηλής τεχνολογίας.

Τα επενδυτικά κίνητρα, επομένως, μπορούν να ενταχθούν σε 4 σχήματα:

- Γενικό σχήμα επενδυτικών κινήτρων: Ανεξαρτήτως της περιοχής και του είδους της επενδύσεις, αρκεί να καλύπτεται ένα ελάχιστο ύψος
- Σχήμα επενδυτικών κινήτρων κατά Νομούς: Οι νομοί της χώρας κατηγοριοποιούνται σε 6 κατηγορίες, (ανάλογα με το ποίες περιοχές ενισχύονται περισσότερο) στην 6^η εκ των οποίων ανήκουν οι νομοί οι οποίοι ευνοούνται περισσότερο (νομοί ΝΑ Τουρκίας)
- Σχήμα κινήτρων για επενδύσεις κλίμακας: επωφελούνται των κινήτρων του σχήματος αυτού, επενδύσεις μεγάλου ύψους το οποίο καθορίζεται ανά κατηγορία προϊόντων (διύλιση πετρελαίου, χημικά, λιμάνια, αυτοκινητοβιομηχανία, οχήματα σιδηροδρόμων, δίκτυα αγωγών, ηλεκτρονικά, ιατρικός εξοπλισμός, φαρμακοβιομηχανία, αεροναυπηγική βιομηχανία, μηχανές-μηχανολογικός εξοπλισμός, μεταλλικές κατασκευές)
- Σχήμα κινήτρων για στρατηγικές επενδύσεις: επωφελούνται επενδύσεις στην παραγωγή ενδιάμεσων ή τελικών αγαθών των οποίων ποσοστό μεγαλύτερο του 50% προέρχεται από εισαγωγές, καθώς και επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας.

**Η Τουρκική επικράτεια χωρίζεται σε 6 (έξι) επενδυτικές ζώνες, με τη ζώνη 1 να αντιστοιχεί σε μητροπολιτικές περιοχές και τη ζώνη 6 σε ακριτικές περιοχές, μεταξύ των οποίων η Ήμβρος και η Τένεδος*

5. Τραπεζικός Τομέας

Τον παρόντα χρόνο, στην Τουρκία δραστηριοποιούνται 53 τράπεζες, εκ των οποίων 34 εμπορικές, 13 αναπτυξιακές-επενδυτικές, 6 συμμετοχικές (εργασίες κατά τα ισλαμικά ήθη και κανόνες) και 2 τράπεζες που ελέγχονται απευθείας από το τουρκικό Ταμείο Προστασίας των καταθέσεων (SDIF). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, 28 τραπεζικά ιδρύματα ελέγχονται από ξένα κεφάλαια (27% περίπου του συνολικού ενεργητικού του τομέα). Μεγαλύτερη τράπεζα στη χώρα είναι η κρατική Ziraat Bank.

Ο κλάδος απασχολεί σχεδόν 202.000 υπαλλήλους που εξυπηρετούν μέσω 11.130 υποκαταστημάτων στην Τουρκία και στο εξωτερικό με 48.827 αυτόματες ταμειακές μηχανές.

Τον Οκτώβριο 2022, η Διεύθυνση Στρατηγικής και Προϋπολογισμού της Τ/Προεδρίας παρουσίασε το Ετήσιο Πρόγραμμα της χώρας έτους 2023 (θεωρείται το ετήσιο σχέδιο της εκτελεστικής εξουσίας της Τουρκίας), στο οποίο περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων η έκδοση ψηφιακού νομίσματος από την Κ/τράπεζα (Central bank digital currency, CBDC).

Στοιχεία των <https://www.tbb.org.tr/en>, <http://www.invest.gov.tr> και <https://www.bddk.org.tr>

6. Υποδομές-Μεταφορές

Την τελευταία 15ετία πραγματοποιήθηκαν στη χώρα σημαντικά έργα υποδομών σε όλους τους τομείς, ενώ είναι υπό κατασκευή σημαντικά νέα έργα.

Σύμφωνα με το τ/Εθνικό Πρόγραμμα ανάπτυξης των Υποδομών στις Μεταφορές για την περίοδο μέχρι το 2035, συντάχθηκε με γνώμονα τους παρακάτω στόχους:

1. Να συμβάλει ώστε η Τουρκία να καταστεί περιφερειακό κέντρο για υπηρεσίες μεταφορών και logistics και να συμπεριληφθεί η χώρα στο κατάλογο των 15 χωρών με τους κορυφαίους LPI (Logistics Performance Index) της World Bank.
2. Να ενισχυθούν οι εξαγωγές.
3. Να βελτιωθεί η εσωτερική συνοχή μεταξύ των περιφερειών της χώρας, καθώς και η ασφάλεια με τη μείωση των ατυχημάτων.
4. Να συμβάλει καθοριστικά στη προστασία του περιβάλλοντος μέσω εξοικονόμησης ενέργειας, έμφασης στη χρήση του σιδηροδρόμου αλλά και βελτίωσης των δημόσιων μέσων μεταφοράς ώστε να αποθαρρύνεται η χρήση ιδιωτικών οχημάτων.

Ειδικότερα για τους επί μέρους κλάδους προβλέπονται:

Οδικές μεταφορές

Κατασκευή αυτοκινητοδρόμων ταχείας κυκλοφορίας μήκους 2.664 χλμ. εκ των οποίων 1.620 χλμ. θα ολοκληρωθούν μέχρι το 2023 και 1.044 χλμ. στο διάστημα 2023-2035.

Στα έργα που θα κατασκευασθούν μέχρι το 2023 (υπό κατασκευή ή ανάθεση) περιλαμβάνονται:

1. Northern Marmara Motorway, sections East and West
2. Gebze-Σμύρνη Motorway
3. Ankara-Kirikkale Motorway
4. Kinali-Tekirdag-Canakkale-Balikesir Motorway περιλαμβανομένης της γέφυρας στα Δαρδανέλια

Στα έργα που προγραμματίζονται για το διάστημα 2023-2035 περιλαμβάνονται:

1. Antalya-Alanya Motorway
2. Ankara-Sivrihisar-Salihli Motorway
3. Bursa-Eskisehir-Sivrihisar Motoway

Προγραμματιζόμενες επεκτάσεις του οδικού δικτύου, (μήκος σε χλμ.):

Οδικό Δίκτυο/ Έτος	2016	2023	2029	2035
Αυτοκινητόδρομοι ταχ.κυκλ	2.542	4.162	4.921	5.206
Διπλής κυκλοφορίας	22.655	26.305	27.138	28.058
Σύνολο	25.197	30.467	32.059	33.264

Σιδηρόδρομοι

Στο δίκτυο προβλέπεται να προστεθούν, μέχρι το 2023, 2.460 χλμ. για τράινα υπέρ-υψηλής ταχύτητας και 11.100 χλμ. υψηλής, μέχρι δε το 2035 να κατασκευασθούν άλλα 524 χλμ. υπέρ-υψηλής ταχύτητας και 2.700 χλμ υψηλής.

Στα σημαντικότερα έργα περιλαμβάνονται:

1. Προύσα-Balikesir-Soma-Πέργαμος (υψηλής ταχύτητας)
2. Άγκυρα-Κωνσταντινούπολη (υπέρ-υψηλής ταχύτητας)
3. Καισάρεια-Μαλάτεια (υψηλής ταχύτητας)

Προγραμματιζόμενες επεκτάσεις του σιδηροδρομικού δικτύου (μήκος σε χλμ):

Σιδηροδρ.Δίκτυο/ Έτος	2016	2023	2029	2035
Υπέρ-υψηλής ταχύτητας	1.213	3.673	3.673	4.197
Υψηλής ταχύτητας	-	11.222	12.442	13.822
Συμβατικά	11.319	13.738	16.320	17.218
Σύνολο	12.532	28.533	32.435	35.237

Λιμενικές εγκαταστάσεις

Στα σημαντικότερα έργα επέκτασης λιμενικών εγκαταστάσεων περιλαμβάνονται (έμφαση δίδεται στην επέκταση των εγκαταστάσεων για διακίνηση χύδην φορτίων)

1. Kocaeli (για χύδην φορτία, δυνατότητας 8,5 εκατ. τόνων/ετησίως)
2. Αλεξανδρέττα (χύδην φορτία, δυνατότητας 55 εκατ. τόνων/ετησίως)
3. Seyhan/Botas (υγρά φορτία, δυνατότητας 21 και 55 εκατ. τόνων/ετησίως)
4. Kocaeli (γενικά φορτία, δυνατότητας 32 εκατ. τόνων/ετησίως)
5. Μερσίνα (κοντέινερ, δυναμικότητας 3,4 εκατ. /ετησίως)

Δυνατότητα τουρκικών λιμένων & προβλέψεις διακίνησης φορτίων μέχρι το 2035

Τύπος Φορτίου (εκατ. τόνοι)	Δυνατότητα (εκατ. τόνοι)	2023		2029		2035	
		Διακίνηση	% *	Διακίνηση	%*	Διακίνηση	%*
Χύδην	236	150,5	64	180,9	77	213,3	90
Γενικό φορτίο	108	87	81	107,5	100	130,2	121
Υγρά φορτία	267	191,5	72	233	87	276	103
Σύνολο	611	429	70	521,4	85	619,5	101
Κοντέινερ (εκατ.)	22,25	11,61	52	14,3	64	17,1	77

*Διακίνηση φορτίων/ δυνατότητα λιμένος

Αεροπορικές μεταφορές

Υπό κατασκευή αεροδρόμια περιλαμβάνουν:

1. Νέο αεροδρόμιο Κωνσταντινούπολης (τερματικά 2,3,4)
2. Cukurova
3. Rize-Atvin
4. Karaman

Προγραμματιζόμενα:

1. Tokat
2. Antalya W
3. Nigde

Η μεταφορική δυνατότητα προβλέπεται να διαμορφωθεί σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

Έτος	Μεταφορική δυνατότητα (εκατ.επιβάτες)	Κίνηση επιβατών (εκατ.)	% *
2018	253	174	69
2023	392	248	63
2029	422	299	71
2035	422	353	84

*Διακίνηση επιβατών/ δυνατότητα αερολιμένων

Χρηματοοικονομικά στοιχεία

Σύμφωνα με τη μελέτη, το ύψος των επενδύσεων που θα απαιτηθούν για την υλοποίηση του ανωτέρω προγράμματος ανάπτυξης των υποδομών ανέρχεται σε €126 δισ. ευρώ (σε τιμές 2023) και κατανέμεται ως ακολούθως:

1. Σιδηροδρομικό δίκτυο 51,7%
2. Οδικό δίκτυο 20,4%
3. Αεροδρόμια 21,6%
4. Λιμενικές εγκαταστάσεις 6,3%

Η χρηματοδότηση των έργων και η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε συμπράξεις με το Δημόσιο θα απαιτήσει, σύμφωνα με τους συντάκτες του προγράμματος, περαιτέρω ανάλυση της οικονομικής απόδοσης (για μικρό αριθμό εξ αυτών η οικονομική απόδοση υπολογίζεται ήδη επικερδής ώστε να διασφαλίζεται το ενδιαφέρον από τον ιδιωτικό τομέα, για το μεγαλύτερο αριθμό των έργων θα απαιτηθούν συμπληρωματικά στοιχεία σε βάθος χρόνου).

Μεγάλα έργα (Mega Projects):

- Γέφυρα Δαρδανελίων (1915 Canakkale Bridge) μήκους 4,6 χλμ. Η γέφυρα κατασκευάζεται από κοινοπραξία τουρκικών και νοτιοκορεατικών εταιρειών. Έχει παραδοθεί στην κυκλοφορία. Το έργο περιλαμβάνει τον 88 χλμ. αυτοκινητόδρομο Malkara-Canakkale.
- Το Τρίτο Αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης (τέθηκε σε λειτουργία Απρίλιο 2019). Το έργο είναι το μεγαλύτερο στη χώρα (το αεροδρόμιο Ατατούρκ διέκοψε τη λειτουργία του).

Στην πλήρη λειτουργία του το αεροδρόμιο θα μπορεί να εξυπηρετεί 150 εκατ. επιβάτες και θα είναι από τα μεγαλύτερα στον κόσμο.

- Η Τρίτη Γέφυρα του Βοσπόρου (Yavuz Sultan Selim Bridge). Η γέφυρα είναι τμήμα του Αυτοκινητόδρομου του Βορείου Μαρμαρά, είναι μία από τις πλατύτερες κρεμαστές γέφυρες παγκοσμίως και ήδη παραδόθηκε στη κυκλοφορία. Ο αυτοκινητόδρομος κατασκευάστηκε με το σύστημα BOT (Build, Own, Transfer) και ήταν προϋπολογισμού 4,5 δισ. ΤΛ. Το έργο ολοκληρώθηκε.
- Ο Αυτοκινητόδρομος Κωνσταντινουπόλεως-Σμύρνης και η κρεμαστή γέφυρα του κόλπου Ismit στη θάλασσα του Μαρμαρά. Ο αυτοκινητόδρομος αποτελεί έργο προϋπολογισμού 6,3 δισ. \$ Η.Π.Α.. Η γέφυρα παραδόθηκε στην κυκλοφορία.
- Η Προαστιακή σιδηροδρομική γραμμή που θα συνδέει την ασιατική με την ευρωπαϊκή πλευρά της Κωνσταντινούπολης, προϋπολογισμού 1 δισ. \$.
- Η Σιδηροδρομική γραμμή Baku-Tbilisi-Kars. Το έργο συνδέει Αζερμπαϊτζάν-Γεωργία και Τουρκία, μετά από πολλές αναβολές, ετέθη σταδιακά σε λειτουργία από το 2017. Η σιδηροδρομική αυτή σύνδεση αποτελεί μέρος φιλόδοξου σχεδίου συντόμευσης των μεταφορών από Άπω Ανατολή σε Τουρκία και Ευρώπη. Το έργο ολοκληρώθηκε.
- Onit Tunnel. Το έργο συνδέει το Erzerum με το Rize στην Ανατολική Ανατολία και δίνει τη δυνατότητα εύκολης πρόσβασης στον Εύξεινο Πόντο. Η σήραγγα διαπερνά το όρος Onit και έχει μήκος 14,7 χλμ.. Το έργο ολοκληρώθηκε.
- Canal Istanbul. Κατασκευή διώρυγας, μήκους 45 χλμ., παράλληλης προς τα Στενά του Βοσπόρου. Πρόκειται για έργο προϋπολογισμού \$20 δισεκ. δολαρίων ΗΠΑ περίπου.

Κατασκευή πυρηνικών σταθμών

Η κατασκευή του πρώτου σταθμού, δυναμικότητας 4.800 megawatt, από τη ρωσική κρατική εταιρεία Rosatom ξεκίνησε το 2015 στη περιοχή της Μερσίνας (η σχετική συμφωνία Ρωσίας - Τουρκίας υπεγράφη το Μάιο 2010). Μέχρι το 2023 αναμένεται να ολοκληρωθεί η πρώτη μονάδα ισχύος 1.200 megawatt με διάρκεια λειτουργίας 60 χρόνια. Όσον αφορά στο δεύτερο σταθμό, δυναμικότητας 4.500 MW, στην περιοχή της Σινώπης (είχε ανατεθεί σε κοινοπραξία στην οποία συμμετείχε η ιαπωνική Mitsubishi Heavy Industries και η γαλλική Areva) η κατασκευή του έχει ανασταλεί.

Στο τέλος 2022, η μεγαλύτερη νοτιοκορεατική ηλεκτροπαραγωγική εταιρεία Korea Electric Power Corp. (KEPCO), υπέβαλε προκαταρκτική προσφορά για την πυρηνική εγκατάσταση στη Σινώπη και συγκεκριμένα για την κατασκευή τεσσάρων αντιδραστήρων, συνολικού δυναμικού 1.400 MWatts και εκτιμώμενου προϋπολογισμού περίπου \$32,55 δισεκ. δολάρια Η.Π.Α..

Η Τ/Κυβέρνηση, έχει ανακοινώσει, επίσης, την κατασκευή και τρίτου πυρηνικού σταθμού στην περιοχή της Ανατολικής Θράκης.

7. Ρυθμιστικές και εποπτικές αρχές

Οι ρυθμιστικές και εποπτικές αρχές που λειτουργούν στην Τουρκία, με σκοπό τη διασφάλιση της υγιούς λειτουργίας της αγοράς είναι οι ακόλουθες: Επιτροπή Ανταγωνισμού, Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Ρυθμιστική Αρχή Εποπτείας Τραπεζών, Ρυθμιστική Αρχή Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Εποπτική Αρχή Προϊόντων Καπνού και Αλκοολούχων και Αρχή Ιδιωτικοποιήσεων.

i. Επιτροπή Ανταγωνισμού

Η Επιτροπή έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- α) Διενέργεια (αυτεπαγγέλτως ή μετά από καταγγελία) έρευνας για παραβιάσεις κανόνων Κώδικα Ανταγωνισμού
- β) Λήψη αναγκαίων διοικητικών μέτρων και προστίμων
- γ) Την αξιολόγηση των αιτήσεων για τη χορήγηση απαλλαγής σε συμφωνίες για τις οποίες υπάρχει υπόνοια ότι αντιτίθενται στους κανόνες ανταγωνισμού
- δ) Εποπτεία αγοράς
- ε) Αξιολόγηση συγχωνεύσεων και εξαγορών βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων

(Ιστότοπος: www.rekabet.gov.tr)

ii. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας

Οι κύριες αρμοδιότητες της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας είναι οι εξής:

- α) Εποπτεία και έλεγχος αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου, πετρελαίου και υγραερίου

- β) Διασφάλιση υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά ενέργειας

(Ιστότοπος: www.epdk.gov.tr)

iii. Ρυθμιστική Αρχή Πυρηνικών

(Ιστότοπος: <https://www.ndk.gov.tr/en>)

iv. Ρυθμιστική Αρχή Τραπεζών

Οι σημαντικότερες αρμοδιότητες της Ρυθμιστικής Αρχής Τραπεζών είναι οι εξής:

- α) Διασφάλιση εφαρμογής κανόνων υγιούς ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα
- β) Προστασία δικαιωμάτων των καταθετών
- γ) Διατήρηση σταθερότητας τραπεζικού τομέα

(Ιστότοπος: www.bddk.org.tr)

v. Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς της Τουρκίας (CMB) είναι η ρυθμιστική και εποπτική αρχή που είναι υπεύθυνη των αγορών κινητών αξιών στη χώρα. Βάσει ειδικού νόμου, ο οποίος τέθηκε

σε ισχύ το 1981, η Επιτροπή έχει αρμοδιότητα να καταρτίσει και να εφαρμόσει λεπτομερείς κανόνες για την οργάνωση των αγορών και την ανάπτυξη μέσω της αγοράς κεφαλαίου και των οργανισμών, πράγμα το οποίο πράττει τα τελευταία 19 χρόνια στην Τουρκία. Με βάση τους κύριους στόχους της δίκαιης και εύρυθμης λειτουργίας των αγορών και την προστασία των δικαιωμάτων των επενδυτών, η CMB έχει ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων.

Ανάλογα με τα στάδια ανάπτυξης των αγορών και την κατάσταση της οικονομίας της χώρας, ο κατάλογος των προτεραιοτήτων αλλάζει από καιρό σε καιρό. Ωστόσο, ο κύριος στόχος παραμένει ο ίδιος: να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να προωθήσει την ανάπτυξη των αγορών κεφαλαίου, και ως εκ τούτου να συμβάλει στην αποτελεσματική κατανομή των οικονομικών πόρων της χώρας, διασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία των επενδυτών. Η αποστολή της είναι να συντάξει καινοτόμες ρυθμίσεις και να αναλάβει την εποπτεία με στόχο τη διασφάλιση της αμεροληψίας, της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας στις αγορές κεφαλαίων της Τουρκίας, καθώς και τη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς τους.

(Ιστότοπος: www.cmb.gov.tr)

vi. Ρυθμιστική Αρχή Τεχνολογίας και Πληροφορίας

Η εν λόγω Αρχή αναλαμβάνει τη ρύθμιση, την αδειοδότηση, τη συμφιλίωση και την εποπτεία των δραστηριοτήτων στην αγορά των τηλεπικοινωνιών. Οι κύριες αρμοδιότητές της είναι:

α) Προετοιμασία νομοσχεδίων κλάδου των τηλεπικοινωνιών προς υποβολή στο Υπουργείο Μεταφορών

β) Παρακολούθηση των τελευταίων εξελίξεων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, σε συνεργασία με τα πανεπιστήμια και τα ιδιωτικά ερευνητικά κέντρα

γ) Έλεγχος και αξιολόγηση των τηλεπικοινωνιακών εφαρμογών

δ) Γνωμοδότηση επί των συμβάσεων παραχώρησης που θα υπογραφούν για τις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών

ε) Καθορισμός κριτηρίων σχετικά με τους ναύλους των τιμών, τις διατάξεις της σύμβασης, και τα τεχνικά ζητήματα που πρέπει να εφαρμοστούν για τους χρήστες των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και υποδομών, καθώς και άλλων φορέων για τη χρήση των διασυνδέσεων μεταξύ των τηλεπικοινωνιακών δικτύων

στ) Λήψη μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών

(Ιστότοπος: www.btk.gov.tr)

vii. Εποπτική Αρχή Προϊόντων Καπνού και Αλκοολούχων Ποτών

Οι κύριες αρμοδιότητες της αρχής αυτής είναι:

α) Χορήγηση αδειών για την εισαγωγή σπόρων καπνού και αδειών εμπορίου καπνών

β) Χορήγηση αδειών για τη δημιουργία μονάδων επεξεργασίας καπνού, τον έλεγχο της παραγωγής τους

γ) Χορήγηση αδειών παραγωγής και των πωλήσεων, καθώς και χορήγηση άδειας για τη δημιουργία εργοστασίων με στόχο την παραγωγή προϊόντων καπνού

δ) Ρύθμιση της αγοράς στον τομέα της αιθυλικής αλκοόλης, μεθανόλης, αποσταγμένων αλκοολούχων ποτών, που έχουν υποστεί ζύμωση

ε) Προετοιμασία νομοσχεδίων (εθνική πολιτική για τα προϊόντα καπνού και τα αλκοολούχα)

στ) Διασφάλιση της συμμόρφωσης με την κοινοτική νομοθεσία.

(Ιστότοπος:www.tapdk.gov.tr)

viii. Αρχή Ιδιωτικοποιήσεων

Οι σημαντικότερες αρμοδιότητες της εν λόγω αρχής είναι:

α) Λήψη απόφασης περί του ποιες επιχειρήσεις πληρούν τα κριτήρια για ένταξη στη διαδικασία ιδιωτικοποίησης

β) Καθορισμός χρονοδιαγράμματος για την ολοκλήρωση των διαδικασιών ιδιωτικοποίησης

δ) Προετοιμασία της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης των επιχειρήσεων που έχουν κριθεί κατάλληλες

ε) Λήψη απόφασης σχετικά με την πιθανή εκκαθάριση εταιρειών στη διαδικασία ιδιωτικοποίησης.

(Ιστότοπος:www.oib.gov.tr)

8. Ειδικά Θέματα Οικονομικού & Εμπορικού Χαρακτήρα

Σημαντικό κεφάλαιο οικονομικού χαρακτήρα είναι οι χρηματοδοτήσεις επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Τουρκία από διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι οι ακόλουθες:

Η Ε.Ε., μέσω της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, χρηματοδοτεί την Τουρκία από το 2007, δια του προγράμματος IPA (Instrument for Pre-accession Assistance -στο οποίο δεν περιλαμβάνονται οι πόροι για τη διασυνοριακή συνεργασία), για δράσεις στους εξής τομείς:

δημοκρατία και διακυβέρνηση, κράτος δικαίου και θεμελιώδη δικαιώματα, περιβάλλον και κλιματική αλλαγή, μεταφορές, ενέργεια, ανταγωνιστικότητα και καινοτομία, εκπαίδευση, αύξηση θέσεων εργασίας, έργα κοινωνικής πολιτικής και προώθησης κοινωνικού διαλόγου και ενσωμάτωσης όλων των κοινωνικών ομάδων, γεωργία και αγροτική οικονομία, τοπικές και περιφερειακές συνεργασίες.

http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/funding-by-country/turkey/index_en.htm

Τα προγράμματα αυτά είναι τα πλέον υποσχόμενα για συμμετοχή ελληνικών εταιρειών, καθώς η ΕΕ ευνοεί τη δημιουργία κοινοπραξιών από περισσότερες της μίας χώρες. Ελληνικές εταιρείες Συμβούλων (περιορισμένος αριθμός) συμμετέχουν ήδη σε έργα αυτών των προγραμμάτων και Έλληνες μηχανικοί απασχολούνται ως ειδικοί σε άλλες κοινοπραξίες (χωρίς ελληνική συμμετοχή).

Η Παγκόσμια Τράπεζα δραστηριοποιείται και χρηματοδοτεί αναπτυξιακά έργα στους ακόλουθους τομείς:

- ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα,
- δημόσια οικονομικά,
- γεωργία
- ενέργεια,
- κλιματική αλλαγή,
- εκπαίδευση,
- περιβάλλον και τοπική αυτοδιοίκηση.

<http://www.worldbank.org/en/country/turkey>

EBRD: Τα έργα (χορηγεί κυρίως δάνεια) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης & Ανάπτυξης (EBRD) στην Τουρκία επικεντρώνονται σε επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βελτίωση υποδομών, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ιδιωτικού τομέα, εμβάθυνση των κεφαλαιακών αγορών, προώθηση της τοπικής επιχειρηματικότητας και αύξηση της συμμετοχής των νέων και των γυναικών στην επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με πλέον πρόσφατη ενημέρωση από στοιχεία της ΕΤΑΑ, η σωρευτική επένδυση της Τράπεζας από το 2009 στη χώρα ανέρχεται σε σχεδόν €17 δισεκατομμύρια ευρώ, 85% των οποίων ήταν στον ιδιωτικό τομέα (είναι από τους μεγαλύτερους επενδυτές στην Τουρκία).

Το 2022, επένδυσε στην Τουρκία €1,63 δισεκατομμύρια ευρώ (\$1,7 δισεκατομμύρια δολάρια), τον υψηλότερο όγκο ετήσιων επενδύσεων σε σχέση με όλες τις οικονομίες όπου δραστηριοποιείται η Τράπεζα. Πάνω από τις μισές επενδύσεις της τράπεζας αφορούσαν στη μετάβαση στην πράσινη οικονομία, εστιάζοντας σε έργα που στόχευαν να επιταχύνουν τη στροφή της χώρας σε πιο πράσινη, με χαμηλές εκπομπές άνθρακα και ανθεκτική οικονομία.

<http://www.ebrd.com/turkey.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Κορυφαίος θεσμός συνεργασίας Ελλάδας - Τουρκίας είναι το Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας (ΑΣΣ), το οποίο περιλαμβάνει μεταξύ άλλων θέματα εμπορίου, μεταφορών και τουρισμού. Το τελευταίο (4ο) ΑΣΣ έλαβε χώρα το Μάρτιο του 2016 στην Σμύρνη, στο πλαίσιο του οποίου συμφωνήθηκαν, μεταξύ άλλων, η ακτοπλοϊκή σύνδεση Θεσσαλονίκης – Σμύρνης και η κατασκευή υπερταχείας σιδηροδρομικής γραμμής Κωνσταντινούπολης-Θεσσαλονίκης που θα καταλήγει στην Ηγουμενίτσα.

1. Διμερές Εμπόριο

Το διμερές εμπόριο χαρακτηρίζεται διαχρονικά από την κυρίαρχη συμμετοχή (50%-70%) των προϊόντων διύλισης πετρελαίου/καυσίμων και της ηλεκτρικής ενέργειας στη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών και την αυξανόμενη διεύρυνση του μείγματος των τουρκικών εξαγωγών.

Για μία δεκαετία, από το 2009, το **εμπορικό ισοζύγιο** των δύο χωρών ήταν πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας (με εξαίρεση το 2016). Το 2022, οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 21,5%. Τα εξαχθέντα πετρελαιοειδή αυξήθηκαν 23% (η λειτουργία του διυλιστηρίου STAR στη Σμύρνη -επένδυση της αζερικής κρατικής εταιρείας SOCAR, καθώς και αντίστοιχες επενδύσεις που υλοποιούνται με ταχύ ρυθμό σε άλλες περιοχές της Τουρκίας, αναμένεται ότι θα υποκαταστήσουν σε μεγάλο βαθμό τις ελληνικές εξαγωγές πετρελαιοειδών, τα επόμενα έτη). Το εμπορικό ισοζύγιο, παρουσίασε βελτίωση και διαμορφώθηκε για την Ελλάδα με έλλειμμα ύψους €389 εκατ. ευρώ (-11,14%), εξέλιξη η οποία οφείλεται κυρίως στη μείωση των τ/εξαγωγών πετρελαιοειδών και ηλεκτρικής ενέργειας (-47%).

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ, 2018-2022 (αξία σε εκατ. €)						
	2018	2019	2020	2021	2022	% Μεταβολή 2022/2021
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	2.035	1.974	1.338	2.059	2.502	21,50
Καύσιμα/πετρελαιοειδή	1.288	1.099	481	913	1.122	22,94
Εξαγωγές χωρίς πετρελ	747	875	856	1.146	1.379	20,36
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	1.848	1.943	1.551	2.497	2.891	15,77
Καύσιμα/πετρελαιοειδή	260	357	135	471	172	-46,99
Εισαγωγές χωρίς πετρελ	1.588	1.586	1,404	2.026	2.719	30,37
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	187	31	-213	-438	-389	-11,14
ΟΓΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	3.883	3.917	2.889	4.556	5.393	18,36

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

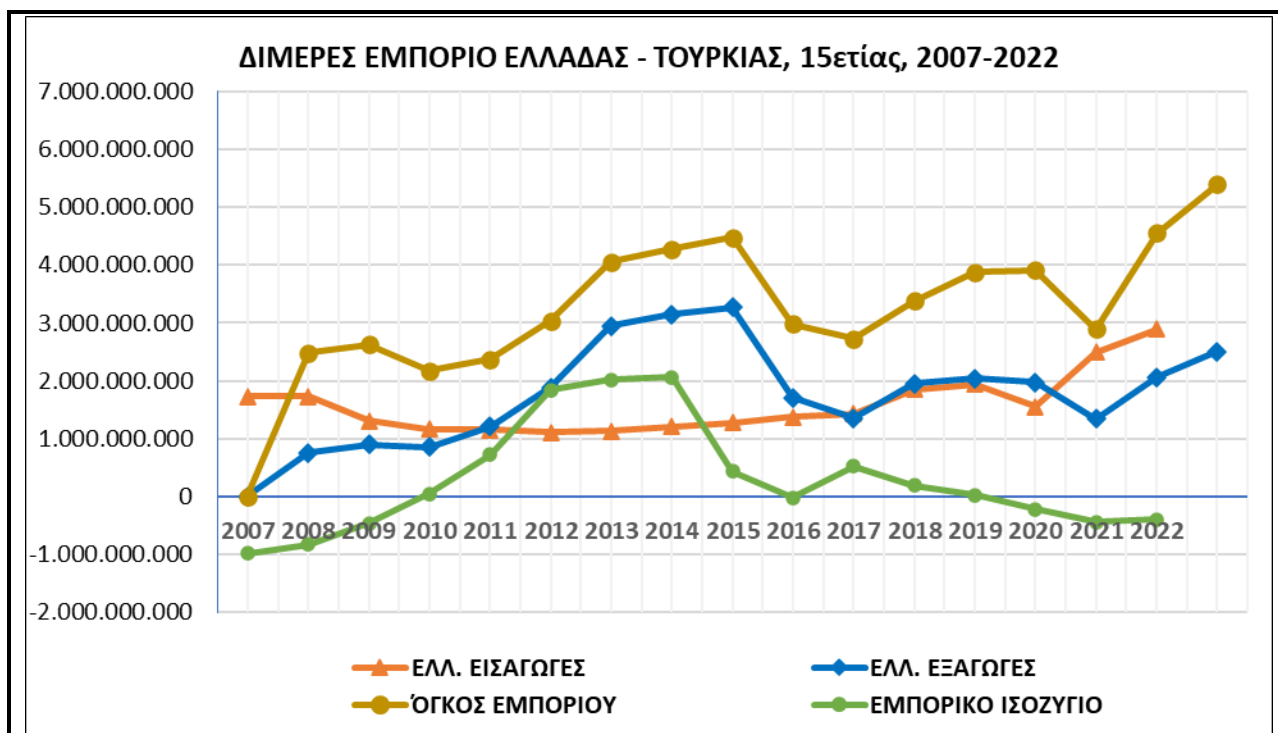
Ο συνολικός όγκος εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών, το 2022, αυξήθηκε κατά 18,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2021/2020: 57,7%), ανερχόμενος σε €5,4 δισεκ. ευρώ περίπου. Οι

ελληνικές εξαγωγές ανήλθαν σε €2,5 δισεκ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 21,5%. Η άνοδος κατανεμήθηκε σχεδόν ισόρροπα μεταξύ των εξαγωγών χωρίς προϊόντα πετρελαίου και των προϊόντων πετρελαίου συνολικά (20,36% και 23% αντίστοιχα).

Οι **ελληνικές εισαγωγές** ανήλθαν σε €2,9 δισεκ. ευρώ (2022/2021: +15,77%).

Μεταξύ των χωρών-μελών της Ε.Ε. (ΕΕ27, Πηγή: Eurostat), όσον αφορά στις εξαγωγές, η Ελλάδα ήταν ο 11ος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας υποχωρώντας κατά δύο θέσεις σε σύγκριση με το 2021 (9η θέση). Ενώ στις εισαγωγές, η Ελλάδα ήταν αντίστοιχα στη 10η θέση (διατήρησε τη θέση έτους 2021).

Οι εξελίξεις στις ελληνοτουρκικές εμπορικές συναλλαγές -εξαιρουμένων των προϊόντων πετρελαίου- μπορούν να αποδοθούν στην ανταγωνιστικότητα των τουρκικών προϊόντων λόγω αντικειμενικών παραγόντων (μέγεθος και δομή παραγωγικού ιστού, χαμηλότερο εργατικό και λειτουργικό κόστος), καθώς και στον προστατευτισμό που χαρακτηρίζει την τ/οικονομική και εμπορική πολιτική.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τα σημαντικότερα ελληνικά **προϊόντα που εξήχθησαν** (εκτός πετρελαιοειδών και ηλεκτρικής ενέργειας) που συμμετείχαν κατά 45,6% στη συνολική αξία το 2022) ήταν: **βαμβάκι** (12,6% έναντι 19,4% το 2021), μηχανές επεξεργασίας δεδομένων (4%), ελάσματα αργιλίου (3,4%), φάρμακα (3%), πολυμερή προπυλενίου, σωλήνες από χαλκό και χρυσός.

Συγκεκριμένα, το 2022, εντυπωσιακή **αύξηση** παρουσιάζουν οι ελληνικές εξαγωγές (σε ποσοστά και απόλυτους αριθμούς): χρυσού κατά 168%, εμπιστευτικών προϊόντων (463%), ηλεκτρικής ενέργειας (8391%) προϊόντων χάρτου (115%) και θείου (194%).

Μειώθηκαν οι ελληνικές εξαγωγές: βαμβακιού (-21,25%) και πολυμερών προπυλενίου (14%).

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ, 30 ΠΡΩΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ, 2022 (αξία σε ΕΥΡΩ)						
Κ.Σ.Ο.	ΠΡΟΪΟΝΤΑ/ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2020	2021	2022	% Μεταβολή 2022/2021	% επί συνόλου [2022]
	ΣΥΝΟΛΟ	1.338.326.675	2.059.382.957	2.501.677.955	21,48	100
	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΙΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ	855.700.294	1.146.461.109	1.360.079.162	18,63	54,37
	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ + ΕΝΕΡΓΕΙΑ	482.626.381	912.921.848	1.141.598.793	25,05	45,63
	ΠΡΩΤΑ 30 ΠΡΟΪΟΝΤΑ [2022]	1.198.020.905	1.926.901.030	2.145.605.100	11,35	85,77
	ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ [2022]	140.305.770	132.481.927	356.072.855	168,77	14,23
'2710'	Λάδια από πετρέλαιο ή ασφαλτούχα	454.904.310	871.492.129	1.122.356.875	28,79	44,86
'5201'	Βαμβάκι, μη λαναρισμένο	193.331.532	399.968.582	314.969.904	-21,25	12,59
'8471'	Μηχανές επεξεργασίας δεδομένων	78.469.718	52.608.697	96.032.252	82,54	3,84
'7606'	Ελάσματα και ταινίες, από αργίλιο	41.193.732	61.973.817	85.309.780	37,65	3,41
'3004'	Φάρμακα	23.067.577	40.175.351	73.306.000	82,47	2,93
'3902'	Πολυμερή του προπυλενίου	80.633.434	68.869.505	59.340.863	-13,84	2,37
'7411'	Σωλήνες από χαλκό	26.642.778	33.622.963	41.804.185	24,33	1,67
'7108'	Χρυσός σε ακατέργαστη	21.600.008	13.593.467	36.388.508	167,69	1,45
'7204'	Απορρίμματα σιδήρου / χάλυβα	3.589.947	35.130.511	41.840.438	19,10	1,67
'9990'	Εμπιστευτικά προϊόντα	4.308.012	4.909.191	27.632.052	462,86	1,10
'8903'	Θαλαμηγοί (γιωτ) και άλλα σκάφη	6.268.371	17.761.370	21.776.507	22,61	0,87
'7607'	Φύλλα και λεπτές ταινίες αργιλίου	11.552.479	16.255.733	20.871.850	28,40	0,83
'8421'	Μηχανές και συσκευές φυγόκεντρες	10.781.088	14.940.244	16.917.161	13,23	0,68
'2716'	Ηλεκτρική ενέργεια	1.441.500	169.601	14.400.712	8390,94	0,58
'6006'	Άλλα πλεκτά υφάσματα	11.207.858	10.097.618	13.989.707	38,54	0,56
'8409'	Μέρη για εμβολοφόρους κινητήρες	3.429.575	5.477.135	13.599.474	148,30	0,54
'3808'	Εντομοκτόνα, ποντικοφάρμακα	18.234.837	11.732.187	12.417.014	5,84	0,50
'3920'	Πλάκες, φύλλα, / πλαστικές ύλες	9.301.955	10.367.310	12.648.957	22,01	0,51
'3903'	Πολυμερή του στυρολίου	6.347.472	9.467.485	10.008.277	5,71	0,40
'2618'	Σκουριές υφικαμίνων	7.148.174	8.547.456	13.432.240	57,15	0,54
'2402'	Πούρα, πουράκια και τσιγάρα	7.317.469	7.087.413	11.815.130	66,71	0,47
'2818'	Κορούνδιο τεχνητό. Οξειδίο αργιλίου	3.897.660	4.008.465	11.643.935	190,48	0,47
2401	Καπνά ακατέργαστα. Απορρίμματα	9	20.411	11.459.032	56041,45	0,46
'3105'	Λιπάσματα που περιέχουν άζωτο,	14.672.353	7.547.045	11.791.505	56,24	0,47
'3304'	Προϊόντα ομορφιάς ή μακιγιάζ	5.710.006	6.604.013	10.956.377	65,90	0,44
'2503'	Θείο κάθε είδους	247.789	3.488.458	10.250.982	193,85	0,41
'4811'	Χαρτιά, χαρτόνια, χαρτοβάμβακας	6.038.305	4.481.124	9.630.901	114,92	0,38
'7612'	Δεξαμενές, βαρέλια, μπιτόνια	4.247.228	7.025.296	9.534.803	35,72	0,38
'7602'	Απορρίμματα αργιλίου	1.538.596	7.044.976	9.479.679	34,56	0,38
'4805'	Χαρτιά και χαρτόνια για ανακύκλωση	3.422.378	6.185.779	9.460.172	52,93	0,38

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τα σημαντικότερα **προϊόντα εισαγωγής, το 2022**, από την Τουρκία, είναι: πετρελαιοειδή, πλατέα προϊόντα έλασης σιδήρου χάλυβα, επιβατικά αυτοκίνητα, ψάρια, νωπά ή διατηρημένα σε απλή ψύξη και ψυγεία/καταψύκτες.

Αξιοσημείωτη ήταν η **αύξηση** των εισαγωγών προϊόντων έλασης σιδήρου ή χάλυβα, χαρτιού καθαριότητας, ηλεκτρικής ενέργειας, υφαντουργικών ειδών και υποδημάτων. Μείωση παρουσίασαν στη σύνθεση των τ/εξαγωγών προς την Ελλάδα: τα πετρελαιοειδή (-57,1%), γέφυρες, πύργοι και πυλώνες, οχήματα μεταφορών, μηχανές πλυσίματος ρούχων και πλεκτά υφάσματα.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΡΚΙΑ, 30 ΠΡΩΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ, 2022 (αξία σε €)						
Κ.Σ.Ο.	ΠΡΟΪΟΝΤΑ/ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2020	2021	2022	% Μεταβολή 2022/2021	% επί συνόλου [2022]
	ΣΥΝΟΛΟ	1.551.208.890	2.496.719.331	2.890.890.909	15,79	100
	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΙΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ + ΕΝ	1.403.886.500	2.011.574.943	2.611.013.368	29,80	90,32
	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΗ + ΗΛ. ΕΝΕΡΓΕΙΑ	147.322.390	485.144.388	279.877.541	-42,31	9,68
	ΠΡΩΤΑ 30 ΠΡΟΪΟΝΤΑ [2022]	760.382.623	1.384.138.456	1.467.924.224	6,05	50,78
	ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ [2022]	643.503.877	1.526.430.555	1.143.089.144	-25,11	39,54
'2710'	Λάδια πετρελαίου/ασφαλτούχα	64.148.776	399.696.415	171.506.882	-57,09	5,93
'7210'	Πλατέα προϊόντα έλασης σιδήρου	56.801.550	102.260.278	114.178.758	11,66	3,95
'8703'	Επιβατικά αυτοκίνητα	80.849.008	107.738.192	130.607.561	21,23	4,52
'7208'	Πλατέα προϊόντα έλασης σιδήρου	38.667.420	49.538.633	101.140.032	104,16	3,50
'0302'	Ψάρια, νωπά ή διατηρημένα	56.193.353	57.702.960	67.223.292	16,50	2,33
'8418'	Ψυγεία και καταψύκτες	28.418.591	44.059.944	67.004.090	52,07	2,32
'2711'	Αέρια πετρελαίου	66.717.773	66.621.972	66.805.600	0,28	2,31
'4803'	Χαρτί καθαριότητας	13.788.343	27.647.984	59.807.913	116,32	2,07
'7601'	Αργίλιο σε ακατέργαστη μορφή	3.003.742	52.486.027	55.709.661	6,14	1,93
'6006'	Άλλα πλεκτά υφάσματα	40.605.748	52.646.237	49.157.848	-6,63	1,70
'8544'	Σύρματα και καλώδια	22.580.989	39.142.628	47.573.479	21,54	1,65
'4805'	Χαρτιά και χαρτόνια για ανακύκλωση	14.396.230	24.600.691	46.781.458	90,16	1,62
'3920'	Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες	25.389.294	30.720.382	43.066.859	40,19	1,49
'2716'	Ηλεκτρική ενέργεια	11.902.280	14.128.695	40.310.971	185,31	1,39
'0304'	Φιλέτα/ σάρκα ψαριών, νωπά	15.944.083	26.274.190	39.265.616	49,45	1,36
'3901'	Πολυμερή του αιθυλενίου	4.659.564	29.179.333	38.332.311	31,37	1,33
'3923'	Είδη μεταφοράς/συσκευασίας	23.534.355	33.091.351	38.028.450	14,92	1,32
'8516'	Θερμαντήρες νερού, ηλεκτρικοί	29.857.697	32.544.941	33.836.519	3,97	1,17
7308	Γέφυρες, Πύργοι, πυλώνες	6.889.227	10.094.254	3.317.071	-67,14	0,11
'7306'	Σωλήνες και κοίλα είδη	15.777.675	22.787.195	29.214.554	28,21	1,01
'8528'	Τηλεοπτικοί δέκτες	27.301.730	30.201.284	28.541.653	-5,50	0,99
'8704'	Αυτοκίνητα φορτηγά οχήματα	13.117.085	12.605.077	25.615.507	103,22	0,89
'2901'	Υδρογονάνθρακες άκυκλοι	25.902.914	20.754.957	23.521.582	13,33	0,81
'7612'	Δεξαμενές, βαρέλια, κουτιά	10.506.404	12.523.471	19.512.082	55,80	0,67
6307	Υφαντουργικά είδη, έτοιμα	11.244.371	7.616.031	19.439.676	155,25	0,67
6405	Υποδήματα	2.285.648	7.652.288	18.624.964	143,39	0,64
2836	Ανθρακικά, υπερανθρακικά	10.278.131	9.936.933	17.938.222	80,52	0,62
'8702'	Οχήματα για τη μεταφορά	13.299.532	26.462.700	17.661.044	-33,26	0,61
8412	Κινητήρες και κινητήριες μηχανές	2.786.755	332.062	16.172.119	4770,21	0,56
'8450'	Μηχανές για πλύσιμο ρούχων	13.635.038	16.471.067	14.255.203	-13,45	0,49

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

2. Προκλήσεις και Προοπτικές Εξαγωγών συγκεκριμένων Προϊόντων

(α) Αγροτικά προϊόντα – τρόφιμα/ποτά

Ο κλάδος των αγροτικών προϊόντων και των τροφίμων διέπεται από υψηλό προστατευτισμό, ως προς τον εξωτερικό ανταγωνισμό, μέσω γραφειοκρατικών διαδικασιών και πρακτικών που δυσχεραίνουν τις εισαγωγές ή/και μέσω υψηλών δασμών. Τα προαναφερόμενα σε συνδυασμό με τις ανταγωνιστικές τιμές των τουρκικών προϊόντων προκαλούν δυσκολίες στην εξαγωγή συγκεκριμένων κατηγοριών τροφίμων. Ωστόσο, θετικές προοπτικές έχουν τρόφιμα όπως: κακάο, σοκολατοειδή, καφές, κατεψυγμένα-κατεψυγμένης ζύμης, βιολογικά, έτοιμα για μαγείρεμα ή για κατανάλωση τρόφιμα, gourmet και προϊόντα υγιεινής διατροφής.

Οι ελληνικές εξαγωγές τροφίμων παραμένουν περιορισμένες. Το 2022, το μερίδιο συμμετοχής στις συνολικές εξαγωγές μη πετρελαιοειδών μειώθηκε ανερχόμενο σε 2,20% σε σχέση με 5,65% το 2021. Στις κυριότερες εξαγωγές τροφίμων σημειώθηκαν ανακατατάξεις με σημαντικότερη τη μείωση των εξαγωγών δημητριακών κατά 91,4% (αποσπούν διαχρονικά το υψηλότερο εξαγωγικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών τροφίμων στην Τουρκία, 2021:75,2%, 2020: 71%). Πρώτη κατηγορία εξαθθέντων ήταν τα αναψυκτικά/αλκοολούχα/ξύδι και ακολούθησαν: καρποί και φρούτα, δημητριακά, λίπη/λάδια ζωικά ή φυτικά και διάφορα παρασκευάσματα διατροφής. Αμελητέες παραμένουν οι εξαγωγές ελαιολάδου και τυροκομικών, λόγω κυρίως της προστασίας της αξιόλογης εγχώριας παραγωγής και στο πλαίσιο αυτής, των ιδιαίτερως υψηλών δασμών.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ, 5ετία 2018-2022 (Αξία σε ΕΥΡΩ €)							
ΚΣΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΡΟΪΟΝ	2018	2019	2020	2021	2022	% Μεταβολή 2022/2021
	Σύνολο χωρίς πετρελαιοειδή	746.729.573	874.631.495	855.700.294	1.146.461.109	1.377.259.052	20,13
	Σύνολο Τροφίμων/ποτών	38.840.180	49.830.258	36.098.855	61.718.104	30.326.261	-50,86
	Τρόφιμα επί συνόλου χωρίς Πετρ., %	5,20	5,70	4,22	5,38	2,20	-59,10
10	Αναψυκτικά, αλκοολούχα, ξύδι	497.601	1.429.667	260.818	1.669.680	8.768.425	425,16
15	Καρποί και Φρούτα	4.693.299	5.482.550	2.388.055	1.370.451	5.871.396	328,43
12	Δημητριακά	23.431.714	38.991.354	27.366.051	48.717.254	4.185.283	-91,41
21	Λίπη, Λάδια ζωικά ή φυτικά	1.430.703	880.381	746.594	3.285.987	2.303.264	-29,91
19	Παρασκευάσματα Διατροφής	4.783.767	4.330.665	2.429.075	1.966.168	2.176.205	10,68
22	Παρασκευάσματα δημητριακών	2.184.172	832.089	1.215.971	1.828.755	1.787.496	-2,26
08	Σπέρματα, καρποί ελαιώδεις	2.333.070	1.145.026	1.371.262	2.321.945	1.466.244	-36,85
03	Λαχανικά, φυτά, ρίζες, κόνδυλοι	354.230	663.240	485.278	512.671	718.843	40,22
20	Γόμες, ρητίνες & άλλοι χυμοί	624.398	822.108	584.500	433.703	687.708	58,57
07	Κακάο & παρασκευάσματά του	266.517	255.281	223.892	337.906	548.475	62,32
13	Ψάρια, μαλακόστρακα	481.872	471.882	350.277	769.394	502.902	-34,64
02	Παρασκευάσματα λαχανικών	1.950.246	400.850	292.262	673.707	497.851	-26,10
18	Κρέατα, παραπροϊόντα σφαγίων	182.519	294.202	190.421	376.265	415.629	10,46
04	Άλλα προϊόντα ζωικής προέλ.	256.288	393.189	301.064	159.452	201.401	26,31
05	Γαλακτοκομικά	192.192	174.986	290.545	306.711	134.739	-56,07
17	Ζαχαρώδη παρασκευάσματα	368.492	175.005	251.663	28.186	60.400	114,29

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πλεονεκτήματα τουρκικής αγοράς τροφίμων

- Ευνοϊκά δημογραφικά στοιχεία: χαμηλός μ.ό. ηλικίας (33,5 έτη) κ.ά.
- Αυξανόμενη ζήτηση βιολογικών προϊόντων και έτοιμων γευμάτων (πχ κατεψυγμένα).
- Καταναλωτικές συνήθειες όπως επίδειξη – μιμητικό αποτέλεσμα αλλά και αναπτυσσόμενο ενδιαφέρον για υγιεινή διατροφή.
- Αυξανόμενη είσοδος νέων, ποιοτικών προϊόντων (π.χ. βιολογικών, μεσογειακής διατροφής)
- Ενίσχυση οργανωμένου λιανεμπορίου και σε περιορισμένο βαθμό delicatessen (πωλούνται και προωθούνται κατά 90% τοπικά προϊόντα).
- Επέκταση και ενίσχυση ηλεκτρονικού εμπορίου (η πανδημία συνέτεινε σημαντικά στην εξοικείωση καταναλωτών.
- Αύξηση τουριστικών ροών.

Μειονεκτήματα τουρκικής αγοράς τροφίμων

Βάσει της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε–Τουρκίας, **όλα τα αγροτικά προϊόντα -νωπά και μεταποιημένα- προέλευσης Ε.Ε δασμολογούνται στην Τουρκία.** Η δασμολόγηση είναι ιδιαίτερα υψηλή -σχεδόν αποτρεπτική για ορισμένα τρόφιμα και ποτά- δεδομένου ότι ανταγωνίζονται κυρίως ομοειδή εγχώρια προϊόντα. Ενδεικτικά παραθέτουμε τη δασμολογική επιβάρυνση προϊόντων που παράγονται και εξάγονται από την Ελλάδα:

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΡΟΪΟΝ	ΔΑΣΜΟΣ	ΦΠΑ
0201-0206	Κρέας	20% - 225%	1%
0302.84-85	Φρέσκα ψάρια	30%	1%
0406.9032 (0406.9029)	Φέτα (Kashkaval)	180% 178%	1%
0409.00	Μέλι	38,5%	1%
0406.9035	Κεφαλοτύρι	138%	1%
0701-0710	Λαχανικά	19,3 - 49,5%	1%
0708	Όσπρια	19,5%	1%
0801	Ξηροί καρποί	10% - 30%	1%
0803-0810	Φρούτα	7% - 86,4%	1%
1001-1008	Δημητριακά	0 - 130%	1%
1006	Ρύζι	13 - 45%	1%
1509.20	Ελαιόλαδο	31,2%	1%
1601.00	Λουκάνικα	96,3%	1%
2009	Χυμοί	15% - 58,5%	1%

Πηγή: Access2Markets – DG TRADE – EU Commission

Σημαντικά δασμολογικά και ισοδυνάμου αποτελέσματος εμπόδια. Ενδεικτικά:

- Επιβολή ειδικής επιβάρυνσης κατά την εισαγωγή επί της αξίας CIF, υπέρ του ταμείου λαϊκής κατοικίας, για ικανό αριθμό αγροτικών προϊόντων.
- Εκτός των επιβληθέντων δασμών προβλέπεται για ορισμένες κατηγορίες αλκοολούχων Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου ο φόρος αυτός είναι μηδενικός προβλέπεται ένα minimum φόρου ανάλογα με το ποσοστό αλκοόλης, στοιχείο το οποίο ανεβάζει σημαντικά την τιμή των αλκοολούχων (μπύρα, ΕΦΚ: 63%+0,63 τ.λ/λίτρο, κρασιά 5,75τ.λ./λίτρο καθαρού αλκοόλ, ούζο 171 τ.λ./λίτρο καθαρού αλκοόλ).
- Νομοθετικό πλαίσιο προκειμένου να περιοριστεί η κατανάλωση αλκοόλ στην Τουρκία.
- Ανταγωνιστικά εγχώρια προϊόντα.
- Διαδικασίες εισαγωγής.

(β) Δομικά Υλικά

Ο κλάδος παραγωγής δομικών υλικών είναι από τους σημαντικότερους στην Τουρκία. Σύμφωνα με στοιχεία της τ/Ένωσης Παραγωγών Δομικών Υλικών η χώρα είναι η 10^η μεγαλύτερη εξαγωγική χώρα. Οι πιο σημαντικές επιδόσεις είναι στην παραγωγή και στις εξαγωγές: τσιμέντου, έτοιμου σκυροδέματος, αεριζόμενου σκυροδέματος, σωλήνων από χάλυβα, υαλοπινάκων, υαλοπετασμάτων, κεραμικών υλικών επιχρίσματος, κεραμικών ειδών υγιεινής, δομικών επιχρισμάτων, φυσικών λίθων, ακατέργαστου μαρμάρου – τραβερτίνης, πλαστικών κουφωμάτων παραθύρων, πλαστικών προκατασκευασμένων στοιχείων, δομικών υλικών από αλουμίνιο.

(γ) Φαρμακευτικά

- Οι δαπάνες υγείας (δημόσιες και ιδιωτικές) στην Τουρκία αντιπροσωπεύουν 5,1% του ΑΕΠ της χώρας περίπου.
- Από τις συνολικές δαπάνες υγείας ποσοστό περίπου 20% αντιπροσωπεύουν οι φαρμακευτικές δαπάνες.
- Ο εγχώριος φαρμακευτικός κλάδος αριθμεί 35.000 εργαζομένους περίπου, ενώ η παραγωγή καλύπτει πάνω από 11.000 κωδικούς.
- Τα μη συνταγογραφούμενα (OTC - Over The Counter) καλύπτουν χαμηλό ποσοστό της αγοράς (περίπου 10%).

Τα εισαγόμενα από τις χώρες ΕΕ φάρμακα δεν επιβαρύνονται δασμολογικά. Πρέπει όμως να συνοδεύονται από πιστοποιητικό συμμόρφωσης (conformity certificate) του Υπουργείου Υγείας της Τουρκίας. Από το 2010, για τα εισαγόμενα από την ΕΕ φαρμακευτικά προϊόντα, η Τουρκία δεν δέχεται τα πιστοποιητικά Ορθής Παραγωγικής Πρακτικής (GMP) τα οποία εκδίδονται από επίσημους φορείς χωρών της ΕΕ, όπως γινόταν έως τότε. Έκτοτε, τα εξαγόμενα από χώρες της ΕΕ φαρμακευτικά προϊόντα γίνονται δεκτά από τις τ/ αρχές μόνον εφόσον συνοδεύονται από πιστοποιητικά τα οποία έχουν εκδοθεί από επίσημους Τούρκους ελεγκτές.

Εάν το προϊόν δεν διαθέτει τέτοιο πιστοποιητικό δεν δύναται να πάρει άδεια κυκλοφορίας. Εξαιτίας της πρακτικής αυτής, παρατηρούνται καθυστερήσεις στη διαδικασία εισαγωγής.

Η Τουρκία έχει ενημερώσει την Ε.Ε. ότι η δαπάνη για αριθμό εισαγόμενων φαρμάκων, δεν θα καλύπτεται από την κοινωνική ασφάλεια παρά μόνο τα εγχωρίως παραγόμενα, προκειμένου να στηριχθεί η εγχώρια παραγωγή. Με το μέτρο αυτό η Ομοσπονδία Ευρωπαϊκών Φαρμακοβιομηχανιών (EFPIA) υπολογίζει ότι αποκλείεται 75% των εισαγόμενων προϊόντων.

3. Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις (Επενδύσεις)

Οι **ελληνικές επενδύσεις στην Τουρκία** ξεπερνούν κατά πολύ τις αντίστοιχες τουρκικές στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το 2021, το απόθεμα των ελληνικών επενδύσεων στην Τουρκία ανερχόταν σε €337 εκατ. ευρώ έναντι €316 εκατ. το 2020. Το 2019, σημειώθηκε μικρή μείωση των ελληνικών επενδύσεων στην Τουρκία, της τάξης 1,4%.

Οι **τουρκικές επενδύσεις** στην Ελλάδα αυξάνονται με σημαντικά χαμηλότερους ρυθμούς. Το απόθεμα των τ/επενδύσεων ανέρχεται σε €104 εκατ. ευρώ έναντι €69 εκατ. το 2020.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (ΑΠΟΘΕΜΑ, ΑΞΙΑ ΣΕ ΕΚΑΤ. ευρώ €)						
	2016	2017	2018	2019	2020	*2021
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΞΕ ΣΕ ΤΟΥΡΚΙΑ	136	128	239	235	316	337
ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΞΕ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ	6	35	52	63	69	104

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, *2021: προσωρινά στοιχεία

Σε επίπεδο **καθαρών ροών ΑΞΕ**, τη διετία 2022-21, οι **εισροές από την Ελλάδα** στην Τουρκία σημειώνουν πτώση κατά €38 και €128 εκατ. ευρώ αντιστοίχως, ενώ οι **τουρκικές εκροές** προς την Ελλάδα αυξάνονται κατά €49 και €27 εκατ. ευρώ.

(α) Ελληνικές εταιρείες στην τ/αγορά

Οι σημαντικότερες ελληνικές εταιρείες στην Τουρκία είναι: TITAN, CHIPITA, ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΛΕΥΚΟΛΙΘΟΙ, ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΚΡΗΤΗΣ, PALAPLAST, ALUMIL, ISOMAT, EURODRIP, KLEEMANN, FOURLIS/INTERSPORT, ΚΑΡΕΛΙΑ, INTRALOT (μετέχει στην εταιρεία INTELTEK), INTELLI SOLUTIONS.

Η δυσμενής οικονομική συγκυρία έχει πλήξει και τις ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Τουρκία.

Οι ελληνικές εταιρείες που διατηρούν παραγωγικές μονάδες στους κλάδους δομικών υλικών και τροφίμων παρουσιάζουν μεικτή εικόνα, καθώς υποκατέστησαν εν μέρει την πτώση της εγχώριας ζήτησης με αύξηση των εξαγωγών τους, ενώ η πτώση της ΤΛ έφερε μείωση των λειτουργικών εξόδων τους. Ειδικότερα, οι αμιγώς εξαγωγικές εταιρείες ευνοήθηκαν από την υποτίμηση της τουρκικής λίρας, καθώς οι τιμές των προϊόντων τους καθίστανται πιο

ανταγωνιστικές (CHIPITA, MERKO, ROYAL FOODS). Αντίθετη είναι η εικόνα για τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν εισαγόμενες πρώτες ύλες.

Ο όμιλος ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ, από τον Δεκέμβριο του 2018 πραγματοποιεί εισαγωγές φορτίων φυσικού αερίου από την Τουρκία, αποτελώντας την πρώτη ιδιωτική ελληνική εταιρεία που εισάγει φυσικό αέριο από την Τουρκία, εκτός της ΔΕΠΑ.

(β) Τουρκικές εταιρείες στην Ελλάδα

Μεγάλες τ/επιχειρήσεις που έχουν επενδύσει στην ελληνική αγορά (όμιλος Dogus, Setur, Istikbal, κ.ά.) αντιμετωπίζουν χρηματοδοτικές δυσκολίες στην υλοποίηση του επενδυτικού τους προγράμματος. Ενδεικτικός κατάλογος τ/επενδύσεων σε Ελλάδα:

1. DOGUS GOUP: Επενδύσεις σε τουριστικές υποδομές (μαρίνες)
2. EREN HOLDING: Χαρτοποιία-συσσκευασία (Nova Paper & Packaging Hellas SA)
3. PAK HOLDINGS: Χαρτοποιία-συσσκευασία (MEL SA)
4. POLISAN: ΧΗΜΙΚΑ στη Βιομηχανική Περιοχή Βόλου
5. ZIRAAT BANK: Τ/κρατική τράπεζα στην Ελλάδα από το 2008 (Αθήνα, Κομοτηνή, Ξάνθη)
6. SUOZ ENERGY: Τεχνολογία φωτοβολταϊκών πάνελ

4. Διμερείς Τουριστικές ροές

Μετά τις αρνητικές επιπτώσεις στις εκατέρωθεν τουριστικές ροές το 2020, λόγω της πανδημίας, καθώς και την ισχύ των ελληνικών μέτρων περιορισμού των μετακινήσεων από την Τουρκία στην Ελλάδα και το 2021, ουσιαστικά οι ροές άρχισαν σταδιακά να επανέρχονται μετά την επανέναρξη των πτήσεων των Aegean και Turkish Airlines τον Απρίλιο 2021.

ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΡΟΕΣ (αριθμός αφίξεων)					
	2018	2019	2020	2021	2022
Αφίξεις Ελλήνων στην Τουρκία	665.351	820.142	140.055	162.458	583.932
Μεταβολή %	11,8	23,4	-83	9,54	259,4
Αφίξεις Τούρκων στην Ελλάδα	781.752	783.918	:	86.815	585.165
Μεταβολή %	-15,1	0,96	:	:	574,4

Πηγή: TUIK - Turkish Statistical Institute

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ: Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Η Τουρκία εισήλθε σε σημαντική οικονομική επιβράδυνση από το 2018, η οποία έχει εξασθενίσει την εσωτερική ζήτηση. Η άνοδος των επιτοκίων διεθνώς, το υψηλό χρέος σε ξένο νόμισμα, η αποδυνάμωση της τουρκικής λίρας και η κατά συνέπεια επιδείνωση του κόστους διαβίωσης επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το εγχώριο επιχειρηματικό περιβάλλον και τις αποφάσεις και δράσεις των αλλοδαπών εταιρειών.

Στα ανωτέρω συνεκτιμώνται ο προστατευτισμός της τ/αγοράς (υψηλοί δασμολογικοί συντελεστές / πρόκληση πρόσθετων τεχνικών εμποδίων ποικίλων μορφών) και η εκτεταμένη και ορισμένως αποκλειστική χρήση της τ/γλώσσας, η οποία είναι επίσης περιοριστικός παράγοντας στην ουσιώδη επαφή με την αγορά και την κατανόηση αυτής. Οι επιχειρηματίες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν περιπτώσεις ασυνεπών ή αντιφατικών πολιτικών, νόμων και κανονισμών και απαιτήσεων τεκμηρίωσης σε κρατικό ή/και τοπικό επίπεδο.

Όμως και παρά την πολιτική και οικονομική αβεβαιότητα, η Τουρκία είναι μεγάλη και πολλά υποσχόμενη αν και ενίοτε περίπλοκη αγορά, που απαιτεί προσαρμοστικότητα και προσφέρει πολλές ευκαιρίες. Τα περιθώρια δραστηριοποίησης για τους αλλοδαπούς επιχειρηματίες παραμένουν ευρύτατα.

Η συνεργασία με κατάλληλο, κατά περίπτωση, Τούρκο εταίρο ώστε να αποκτηθεί η απαραίτητη τοπική πληροφόρηση και να καταρτιστεί προσεκτικός σχεδιασμός θεωρείται ως η πλέον αποτελεσματική μέθοδος για την είσοδο στην τ/αγορά.

Σε ορισμένους κλάδους ειδικότερου ελληνικού ενδιαφέροντος, όπως στα τρόφιμα-ποτά, στους οποίους η Τουρκία είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική λόγω των ομοειδών/παρεμφερών -προς τα ελληνικά- προϊόντων, του χαμηλού κόστους παραγωγής και διάθεσης, καθώς και των καταναλωτικών ηθών του μέσου Τούρκου πολίτη, ο οποίος προτιμά τα εγχώρια ή/και φθηνά προϊόντα (εκτιμάται ότι περίπου 10% αφορά καταναλωτές μέσου και ανώτερου εισοδήματος που ταξιδεύουν και διαμορφώνουν δυτικά καταναλωτικά πρότυπα), οι δυσκολίες εισόδου στην αγορά είναι υψηλότερες.

Ελληνικά προϊόντα που δύνανται να τύχουν ευνοϊκής αποδοχής στην τ/αγορά είναι καταρχήν όσα συμπληρώνουν τις ανάγκες της τ/παραγωγής (πρώτες ύλες, ενδιάμεσα), καθώς και προϊόντα των οποίων το σήμα/η επωνυμία απολαμβάνουν ευρεία ευνοϊκή αναγνώριση μεταξύ των Τούρκων καταναλωτών, συνδυάζοντας ποιότητα, καλή τιμή και γεωγραφική εγγύτητα.

Στην παρούσα συγκυρία η προώθηση ελληνικών προϊόντων και η διεύρυνση των ελληνοτουρκικών εμπορικών και επενδυτικών συνεργειών, δύνανται να συνοψιστούν:

A. Στην παρέμβαση, σε επίπεδο ευρωπαϊκών θεσμών, ώστε, στα πλαίσια ενδεχόμενων διαπραγματεύσεων ΕΕ-Τουρκίας προς ενημέρωση, εμπλουτισμό και επέκταση της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης, να επιτευχθεί μείωση του προστατευτισμού της τουρκικής αγοράς.

B. Στην ενθάρρυνση των ελληνικών εταιρειών να αξιοποιήσουν τα πλεονεκτήματα των ελληνικών προϊόντων για να εισέλθουν ή/και επεκτείνουν τη δραστηριοποίηση και περαιτέρω εξοικείωση τους στη χώρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

ΠΗΓΕΣ:

www.turkstat.org.tr
<http://www.hurriyetdailynews.com/>
www.invest.gov.tr
<http://www.tobb.org.tr>
<http://www.deik.org.tr/>
<http://www.inflation.eu/inflation-rates/turkey/historic-inflation/cpi-inflation-turkey-2012.aspx>
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/turkey/>
<http://www.centralbanknews.info>
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/september/tradoc_113456.pdf
<http://www.tradingeconomics.com/turkey/balance-of-trade>
<http://www.ebrd.com/pages/country/turkey.shtml>

www.epdk.gov.tr (Energy Market Regulatory Authority)
www.rekabet.gov.tr (Competition Authority)
www.bddk.org.tr (Banking Regulation & Supervision Agency)
www.cmb.gov.tr (Board Authority)
www.oib.gov.tr (Privatization Administration)
www.btk.gov.tr (Information & Communication Technologies Authority)

MINISTRY OF ECONOMY	www.economy.gov.tr
MINISTRY OF FINANCE	www.maliye.gov.tr
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS	www.mfa.gov.tr
MINISTRY OF CUSTOMS AND TRADE	www.gumruticaret.gov.tr
MINISTRY OF AGRICULTURE	www.tarim.gov.tr
CENTRAL BANK OF TURKEY	www.tcmb.gov.tr
TURKISH STATISTICAL INSTITUTE	www.turkstat.gov.tr
INVEST IN TURKEY AGENCY	www.invest.gov.tr
UNDERSECRETARIAT OF FOREIGN TRADE	www.dtm.gov.tr
UNDERSECRETARIAT OF TREASURY	www.treasury.gov.tr

<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17988453>
<http://www.reuters.com/>
<http://edition.cnn.com/>
<http://www.todayszaman.com>
<http://www.hurriyetdailynews.com/>
(<http://www.allaboutturkey.com/>)
<http://worldpopulationreview.com/countries/turkey-population/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΗ

(πλην Άγκυρας και Κων/πολης)

ΠΟΛΕΙΣ	ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Σμύρνη	Τουρισμός, αυτοκινητοβιομηχανία, βιομηχανία χημικών, ΑΠΕ, ICT, Αγροτική παραγωγή (βαμβάκι, φρούτα, ελιές, ελαιόλαδο), Καπνά, Τρόφιμα-Ποτά, Σιδηρομεταλλεύματα, Υφασματοβιομηχανίες	Η Σμύρνη συνιστά: 1. Το δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της χώρας 2. Κέντρο παραγωγής του 10% περίπου της συνολικής τουρκικής βιομηχανικής παραγωγής 3. Κέντρο δραστηριοποίησης 1.600 περίπου διεθνών βιομηχανιών και επιχειρήσεων 4. Έδρα 4.000 εξαγωγικών εταιριών 5. χώρο δύο Ελεύθερων Ζωνών και 7 ενεργών Βιομηχανικών Ζωνών, 4 εμπορικών λιμένων και μιας Βιομηχανικής Τεχνολογικής Ζώνης
Προύσα	Αυτοκινητοβιομηχανία, υφάσματα, τρόφιμα (γάλα, αναψυκτικά), συσκευασίες, χειμερινός τουρισμός, θερμά λουτρά	1. Μεγάλες βιομηχανίες όπως FIAT, Renault Cocacola, Bosch, Pepsi, Sütaş κλπ είναι χρόνια εγκατεστημένες στην Προύσα 2. Έδρα του Bursa International Textiles&Trade Center
Άδανα	Αγροτικά προϊόντα (βαμβάκι, σταφύλι, καλαμπόκι, αλεύρι, σόγια), επεξεργασία δερμάτων και υφασμάτων, βιομηχανίες παραγωγής φυτικών ελαίων και μαργαρίνης, συνεδριακός τουρισμός,	1. Μεγάλα Συνεδριακά Κέντρα (TÜYAP Exhibition and Congress Centre, Alper Akinoglu Congress Center) 2. Στα Άδανα είναι εγκατεστημένη η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή εταιρία επεξεργασίας πολυεστέρα Advansa Sasa S.A
Γκαζιάντεπ	Ελαιόλαδο, Αγροτικά προϊόντα (φυστίκια), Επεξεργασμένα χαλιά, Τουρισμός, τοπικά παραδοσιακά προϊόντα (χάλκινα διακοσμητικά και σανδάλια)	Στο Γκαζιάντεπ βρίσκεται η μεγαλύτερη οργανωμένη βιομηχανική περιοχή στην Τουρκία
Ικόνιο	Εξαρτήματα αυτοκινήτων, αγροτικά μηχανήματα, πλαστικά, αγροτικά προϊόντα, έπιπλα, αλευρόμυλοι	
Αττάλεια	Τουρισμός (θερινός, χειμερινός, μουσειακός, αθλητικός κλπ) Αγροτικά προϊόντα (βαμβάκι, ελιές, ελαιόλαδο, μπανάνες, φρέσκα λαχανικά) κατασκευή πολυτελών yacht, ναυπήγηση, κατασκευή φωτιστικών	1. Το 2012 η Αττάλεια συγκαταλέχθηκε στους 5 σημαντικότερους προορισμούς παγκοσμίως (βάσει επισκεψιμότητας) από την UNWTO (United Nations World Tourism Organization) 2. Από το 2000 υπάρχει στην Αττάλεια ελεύθερη ζώνη κατασκευής yachts

Μερσίνα	Ναυτιλία, μηχανήματα (αποθήκευση, παραγωγή, συναρμολόγηση-αποσυναρμολόγηση), εκθεσιακός τουρισμός	Το 1986 δημιουργήθηκε στη Μερσίνα η πρώτη Ελεύθερη Οικονομική Ζώνη στην Τουρκία
Εσκίσεχίρ	Βιομηχανία φορτηγών, μηχανήματα, κατασκευή σιδηροδρόμων, ηλεκτρονικά, μηχανές αεροσκαφών, αγροτικά μηχανήματα, βιομηχανίες επεξεργασίας ζάχαρης, τσιμέντο, χημικά προϊόντα, τρόφιμα (μπισκότα, σοκολάτες, γλυκά), κεραμοβιομηχανία, επεξεργασία ορυκτών πρώτων υλών για την κατασκευή διακοσμητικών(Meerschaum)	
Σαμψούντα	Ιατρικά προϊόντα, έπιπλα, καπνά, χημική βιομηχανία, ναυτιλία (σύνδεση με Νοβοροσισκ), αγροτικά προϊόντα, εξαρτήματα αυτοκινήτων	
Ερζερούμ	Χειμερινός τουρισμός (σκι στο όρος Palandöken), λιθοκατασκευές (κοσμήματα και διακοσμητικά από πέτρα Oltu)	Τελικό σημείο του αγωγού BTE (Baku-Tbilisi-Erzurum)
Καραμάνμαράς	Βιομηχανία υφασμάτων, παγωτό	Τέσσερις από τις μεγαλύτερες υφασματοβιομηχανίες της Τουρκίας (<u>Kıras</u> , <u>İskur</u> , <u>Arsan Bozkurt</u>) είναι εγκατεστημένες στην πόλη. Εκεί δραστηριοποιούνται επίσης οι American Eagle και Aeropostale (ενδύματα)
Κιουτάχεια	Ορυχεία λιγνίτη, βιομηχανία κατασκευής τούβλων, επεξεργασίας ζάχαρης, νιτρικού οξέως, επεξεργασία ορυκτών πρώτων υλών για την κατασκευή διακοσμητικών (Meerschaum), αγροτικά προϊόντα (φρούτα, δημητριακά)	
Τραπεζούντα	Αγροτικά προϊόντα (τσάι, φουντούκια, φρούτα), ξυλεία, κτηνοτροφία, αλιεία, παραγωγή γάλακτος, μέλι, αυγά, παρασκευή τσιμέντου, δομικά υλικά, προϊόντα από μέταλλο, ασήμι, χρυσό, χαλκό και γυαλί, παρασκευή ιατρικών προϊόντων	Η Τραπεζούντα καλύπτει το 20% των συνολικών αναγκών της χώρας σε αλιεία (στον Εύξεινο αλιεύεται το 75% των ψαριών της αλιευτικής παραγωγής της Τουρκίας)
Αδριανούπολη	Αγροτικά προϊόντα (πεπόνια, καρπούζια, καλαμπόκι, ζάχαρη, τομάτες, μελιτζάνες, σταφύλια), αλιεία, κτηνοτροφία, κυνήγι τουρισμός	

Πηγή: Γραφείο Επενδύσεων Προεδρίας Τουρκικής Δημοκρατίας